

Predlog učnega načrta za pouk slovenščine v drugem triletju osnovne šole

V tej številki Jezika in slovstva objavljamo predlog učnega načrta za prihodnje drugo triletje nove devetletne osnovne šole. Na svoji seji dne 7. 5. 1997 ga je sprejela Predmetna kurikularna komisija za slovenščino v sestavi: dr. Matjaž Kmecl in člani dr. Marja Bešter, Mojca Honzak, prof., Milena Ivšek, prof., dr. Boža Krakar Vogel, mag. Simona Kranjc, mag. Martina Križaj Ortar, Polona Legvart, prof., Mojca Poznanovič, prof., dr. Igor Saksida ter pridruženi članici dr. Metka Kordigel in Alenka Kozinc, prof.

Avtorici poglavij I.B in II.1 sta mag. Martina Križaj Ortar in dr. Marja Bešter (s sodelovanjem dr. Leopoldine Plut Pregelj in dr. Sonje Pečjak), avtorja poglavij I.B.2 in II.2 pa dr. Metka Kordigel in dr. Igor Saksida. Poglavje I.A in didaktična navodila za uresničevanje učnega načrta so prispevali vsi štirje zgoraj navedeni avtorji. Celotni predlog učnega načrta je racionalno evalviralo 45 učiteljev praktikov.

Ker je v drugem triletju v šolski zakonodaji (Zakon o osnovni šoli, 1996) predvidena fleksibilna diferenciacija, tj. »prepletanje temeljnega in nivojskega pouka«, je treba povedati, da tu objavljeni predlog učnega načrta predstavlja »temeljno raven«.

Z objavo predloga učnega načrta v tej reviji želita Projekt za prenovo pouka slovenščine in Predmetna kurikularna komisija za slovenščino predstaviti strokovni in drugi javnosti opravljeno delo in se priporočata za pripombe in predloge. Sprejema jih tajnica Predmetne kurikularne komisije za slovenščino Mojca Poznanovič (Zavod RS za šolstvo, Poljanska 28, 1000 Ljubljana), in sicer do 15. 9. 1997.

Matjaž Kmecl

*Predsednik Predmetne kurikularne komisije za slovenščino in
Projekta za prenovo pouka slovenščine*

I. Splošni, funkcionalni in izobraževalni cilji v drugem triletju osnovne šole

A. Splošni cilji

1. Učenci razvijajo pozitivni čustveni in razumski odnos do slovenskega jezika kot prvotnega sredstva za izražanje misli, stališč, občutij in izkušenj, pa tudi za razumevanje drugih in sebe. Razvijajo tudi pozitivni odnos do književnosti, tj. razvijajo si bralno kulturo — branje jim pomeni vrednoto ter možnost za oblikovanje osebnostne in narodne identitete. Poleg slovenske književnosti berejo tudi tujo, in tako širijo svoje obzorje ter si pridobivajo strpen odnos do drugih kultur.
2. Učenci se zavedajo prednosti maternega jezika pred tujim ter posebnega položaja slovenskega jezika kot državnega jezika v Republiki Sloveniji.
3. Učenci z jezikom dejavno in miroljubno rešujejo probleme v različnih življenjskih situacijah (sporazumevanje namesto umika vase ali vračanja na manj zrele oblike ravnanja) in se znajo okoliščinam primerno jezikovno obnašati.
4. Učenci utrjujejo knjižno izreko, in tako obogatijo svoje narečje z narodnopedstavitvenim in narodnozdrževalnim knjižnim jezikom. Zavedati se začenejajo različnih okoliščin za rabo knjižnega in neknjižnega jezika ter njihovih različnih vlog.
5. Učenci razmišljujoče sprejemajo raznovrstna neumetnostna besedila, ki so primerna njihovim razvojni stopnji in so posredovana neposredno ali medijsko. Zavedajo se, da je pri sprejemanju besedila treba misliti na to, da vsako besedilo vsebuje tako podatke o stvarnosti kot tudi o sporočevalcu in njegovem razmerju do naslovnika. Iz besedil izluščijo tudi temeljne vrednote (resnično/neresnično, prav/narobe, pošteno/nepošteno) in so kritični do tujih in svojih besedil.
6. V okviru medijske vzgoje se učenci začenejajo zavedati svoje izpostavljenosti medijskim besedilom. Spoznajo, kaj hočejo, s čim so pogojena in s katerimi metodami delujejo na naslovnika. Uspostablajo se za kritično presojanje in ocenjevanje medijskih besedil. Razlikujejo umetniški in trivialni film. Primerjajo filme/risanke in njihove literarne predloge.
7. Srečevanje s književnostjo je za učence vir literarnoestetskega užitka. Ohranjajo in razvijajo interes za poslušanje in branje literature (berejo samostojno in poslušajo učiteljevo pripovedovanje). Razvijajo interese za sprejemanje poezije, proze in dramatike. Hodijo v knjižnico in s pomočjo knjižničarja ter samostojno poiščejo literaturo, ki jih zanima. Učenci razvijajo tudi posebne literarne interese (tematski in žanrski interesi). Berejo in vrednotijo trivialno literaturo in leposlovje.
8. Učenci razvijajo pozitivni odnos do vseh štirih sporazumevalnih dejavnosti, tj. do poslušanja in branja ter govorjenja in pisanja, saj jim le-te odpirajo nove možnosti za zadovoljevanje vednoželjnosti in osnovnih čustvenih in družbenih potreb. Učenci preko izkušenj v teh dejavnostih spoznavajo, da obvladovanje branja in pisanja, poslušanja in govorjenja povečuje njihovo zmoglost delovanja v lastnem okolju ter spoznavanja sebe ter stvarnega in domišljijskega sveta. Učenci zbrano poslušajo sogovorca, razvijajo pripravljenost za govorjenje in pridobivajo različne bralne strategije za branje umetnostnih in neumetnostnih besedil. Izboljšujejo skrbnost, natančnost in hitrost pisave, navajajo se na pripravljanje osnutka besedila ter pišejo neumetnostna, polumetnostna in umetnostna besedila. Poustvarjalna umetnostna besedila utrjujejo njihov literarnoestetski doživljaj.

B.1 Funkcionalni in izobraževalni cilji pri obravnavi neumetnostnih besedil

Funkcionalni cilji:

- 1 Učenci sprejemajo in tvorijo svoji starosti primerna dvogovorna besedila.
 - 1.1 Učenci sprejemajo in tvorijo dvogovorna ustna besedila.
 - 1.2 Učenci sprejemajo in tvorijo dvogovorna pisna besedila.
- 2 Učenci sprejemajo in tvorijo svoji starosti primerna enogovorna besedila.
 - 2.1 Učenci poslušajo (in gledajo) enogovorne nastope.
 - 2.2 Učenci sami govorno nastopajo (z vnaprej pripravljeno temo).
 - 2.3 Učenci berejo enogovorna besedila.
 - 2.4 Učenci pišejo enogovorna besedila.
- 3 Učenci razvijajo pragmatično, slovarsko, slovnično, pravorečno in pravopisno zmožnost.
- 4 Učenci spoznavajo svoje jezikovno okolje ter vlogo in položaj slovenskega jezika.

Izobraževalni cilji:

- 1 Učenci v besedilu najdejo z jezikoslovnimi izrazi poimenovane jezikovne prvine ter jim določijo osnovne funkcijske/pomenske/slogovne/oblikovne značilnosti.
- 2 Učenci uvrstijo jezikovno prvino v določeno kategorijo ter utemeljijo svojo uvrstitev.

B.2 Funkcionalni in izobraževalni cilji pri obravnavi umetnostnih besedil

Funkcionalni cilji:

- 1 Učenci razvijajo sposobnost poslušanja in branja, razumevanja in vrednotenja literature.

Leposlovje berejo samostojno, a še vedno poslušajo tudi učiteljevo pripovedovanje in branje poezije in proze.

Razvijajo sposobnost gledanja/branja, razumevanja in vrednotenja dramatike. Vsako leto vidijo vsaj eno gledališko predstavo.

Poslušajo, doživljajo in vrednotijo radijske igre.
- 2 Oblikujejo in razvijajo tudi posebne/individualne literarne interese:
 - tematske,
 - literarnovrstne, žanrske.

Svoje interese zadovoljujejo tako, da hodijo v knjižnico, kjer si s pomočjo knjižničarja in kasneje sami poiščejo literaturo, ki jih zanima.
- 3 Učenci poznajo dve vrsti literarnoestetskih bralnih potreb:
 - potrebo po leposlovju,
 - potrebo po trivialni književnosti.

Učenci razlikujejo, berejo in vrednotijo obe vrsti literature. Učenci vedo, da sta obe vrsti literarnoestetskih bralnih interesov legitimni in zadovoljujejo obe.
- 4 Učenci si ogledujejo trivialni in estetsko polnovredni film (tudi risani). Opazujejo lastnosti prvega in drugega ter ju vrednotijo.
- 5 Učenci ustvarjajo (govorijo in pišejo) neliterarna, polliterarna in literarna besedila:

- o domišljijem svetu, ki so ga ustvarili na podlagi literarnih besedilnih vzorcev, (po)ustvarjalno pisanje, kreativno pisanje, »vaje v slogu«;
- o svojem doživljanju literature (dnevnik branja);
- o literaturi (plakati, »premise dogajanja«, predstavitev mladinskih literarnih in filmskih del, avtorjev, ilustratorjev ...).

Izobraževalni cilji:

- 1 Učenci spoznavaajo kanon slovenske mladinske književnosti.
- 2 Učenci pridobivajo literarnoteoretske pojme, in sicer na ravni rabe in razumevanja.

II.1 Operativizacija funkcionalnih in izobraževalnih ciljev (po razredih) pri obravnavi neumetnostnih besedil

1 Učenci sprejemajo in tvorijo svoji starosti primerna dvogovorna besedila.

1.1 Učenci sprejemajo in tvorijo dvogovorna ustna besedila.

4.	5.	6.
1 POSLUŠAJO (IN GLEDAJO) POGOVORE:		
1.1 Povedo, kdo se je pogovarjal. 1.2 Povedo, o čem sta se sogovorca pogovarjala (tj. povzamejo temo/predmet pogovora). 1.3 Povedo, kateri sogovorec je vodil/usmerjal pogovor. 1.4 Ocenijo čustveno stanje obeh sogovorcev ter njuno medsebojno čustveno razmerje oz. "čustveno klimo" pogovora (naklonjenost/henaklonjenost, strpnost/agresivnost); svoje mnenje utemeljijo. 1.5 Glasno razmišljajo o tem, kakšno je družbeno in starostno razmerje med sogovorcema (npr. znanec/neznanec, partner/nadrejeni, sovrstnik, starejši); svoje mnenje utemeljijo. 1.6 Ocenijo govorno vedenje obeh sogovorcev (tudi nebesedno), in sicer z vidika vljudnosti, spoštovanja sogovorca in upoštevanja njegovega mnenja, pripravljenosti na pogajanje in strpnosti.		
		Ocenijo obseg in vsebino ter jasnost govornih nastopov obeh sogovorcev.
2 VADIJO POGOVARJANJE:		
2.1 Začnejo neposredni/osebni pogovor oz. se odzovejo na govorjenje drugega: 1) Svojega sogovorca pozdravijo, nato pa ga o čem obvestijo/mu kaj vrednotijo/ga na kaj opozorijo/ga kaj vprašajo/od njega kaj zahtevajo/mu kaj prepovedo/ga kam povabijo/mu izrekajo navodilo za delo. 2) Sogovornicu se zahvalijo/opravičijo, mu kaj obljubijo ali voščijo/čestitajo, ga tolažijo/spodbujajo. 3) Navajajo se na pozorno poslušanje sogovornicu in ga ne prekinjajo, temveč počakajo, da pridejo na vrsto, ter se smiselno odzovejo, in to nebesedno ali ustno – mu odgovorijo, ga prosijo za pojasnilo, če česa niso razumeli, oz. mu povedo svoje mnenje o tem, o čemer se govori, izrekajo soglasje ali nestrinjanje. 4) Ne oddaljujejo se od teme in ne govorijo predolgo oz. razmišljajo o tem, ali je bil njihov govorni nastop predolg. 5) Zavestno uporabljajo prvine nebesednega govorjenja.		
2.2 Uprizorijo informativni pogovor o določeni temi. 2.3 Anketirajo sošolce s pomočjo pripravljenih anket ter poročajo o rezultatih ankete.		Sogovornicu prepričujejo, se z njim pogajajo ter sklepajo sporazume: - izrazijo svoje mnenje in ga utemeljijo, - poslušajo mnenje drugega in zavzamejo stališče do tega, - izrazijo svoje strinjanje/nestrinjanje, - primerjajo obe mnenji in poiščejo skupne in različne točke ter oblikujejo skupno mnenje.

1.2 Učenci sprejemajo in tvorijo dvogovorna pisna besedila.

4.	5.	6.
1 TIHO (IN GLASNO) BEREJO IN RAZČLENJUJEJO RAZLIČNA KRAJŠA BESEDILA: <u>neuradno</u> : obvestilo, prošnja, vabilo, opravičilo, voščilo, čestitko, zahvalo;	<u>uradno</u> : obvestilo, voščilo, čestitko, javno: obvestilo /RTV-program, kulturni program, vremensko napoved/, mali oglas, poizvednico, zapoved, prepoved; telefonski imenik, teletekst;	<u>neuradno</u> : pismo, <u>uradno</u> : vabilo, opravičilo, zahvalo <u>javno</u> : vabilo, zahvalo.
1.1 Pred branjem se umirijo ter ob pomoči učitelja aktivirajo svoje predznanje o napovedani besedilni vrsti in temi.		
1.2 Med branjem vzdržujejo koncentracijo ter usmerjajo svojo pozornost na zapisano besedilo.		
1.3 Po branju:		
1) Glasno razmišljajo o tem, kdo je tvorec in kdo naslovnik besedila, ter svoje mnenje utemeljijo. Podčrtajo tista jezikovna znamenja, iz katerih so prepoznali tvorca/naslovnika.	Glasno razmišljajo o tem, kakšno je družbeno, čustveno in starostno razmerje med tvorcem in naslovnikom (npr. znanec/neznanec, partner/podrejeni, vrstnik/starejši); svoje mnenje utemeljijo. Podčrtajo tista jezikovna znamenja, iz katerih so to prepoznali.	
2) Glasno razmišljajo o tem, kaj želi tvorec od naslovnika, in predvidevajo, kako se bo naslovnik odzval; svoje mnenje utemeljijo.	3) Glasno razmišljajo o tem, ali je besedilo neuradno ali uradno; svoje mnenje utemeljijo. V besedilu podčrtajo tista jezikovna znamenja, iz katerih so to prepoznali.	
	4) Glasno razmišljajo o tem, ali je besedilo popolno/zaključeno ali pa kaj manjka. Ustno/pisno dodajajo manjkajoči del (npr. naslov, nagovorni ali uvodni del, zaključek, datum, podpis ipd.).	5) V besedilu določijo temeljne prvine zunanje oblikovanosti ter njihovo vlogo.
6) Sami tvorijo podobna besedila -- pri tem si z vajo uzaveščajo tipično zgradbo zapisanih besedil in tudi njihovo zunanjo oblikovanost: - <u>neuradno</u> : obvestilo, zapoved/prošnja, vabilo, pozdrav (na razglednici), voščilo, čestitko, zahvalo;	- <u>neuradno</u> : obvestilo na dopisnici, <u>uradno</u> : pozdrav (na razglednici), voščilo, čestitka, <u>javno</u> : mali oglas, poizvednico;	- <u>neuradno</u> : pismo, <u>uradno in javno</u> : zahvalo, opravičilo, vabilo.

2 Učenci sprejemajo in tvorijo svoji starosti primerna enogovorna besedila.

2.1 Učenci poslušajo (in gledajo) enogovorne nastope.

4.	5.	6.
1 VRSTE GOVORNIH NASTOPOV: - poljudnoznanstvene oddaje, - vesti/poročila o zanimivostih,	- poljudnoznanstvene oddaje, - vesti/poročila o zanimivostih,	- poljudnoznanstvene oddaje, - radijske/TV-reklame.
1.1 Pred poslušanjem se umirijo ter s pomočjo učitelja aktivirajo svoje predznanje o napovedani besedilni vrsti in temi.		
1.2 Med poslušanjem vzdržujejo koncentracijo ter usmerjajo svojo pozornost na govorca in na govorjeno besedilo.		
	Pri drugem poslušanju si zapisujejo neznane besede in si jih po poslušanju razložijo iz sobesedila ali tako, da vprašajo učitelja/sošolca/govorca.	Pri drugem poslušanju si zapisujejo neznane besede in si jih po poslušanju razložijo s pomočjo slovarjev/leksikonov ipd. ali vprašajo učitelja/sošolca/govorca.
1.3 Po poslušanju:		
1) Ustno/pisno odgovarjajo na učiteljeva ustna/pisna vprašanja o besedilni vrsti, temi in vsebini besedila.	1) V pripravljeno shemo/obrazec vpišejo ustrezne (bistvene) podatke iz besedila. 2) Ob pomoči učitelja predstavijo sošolcem svoje (vpisane) podatke. 3) Sami zastavljajo vprašanja o besedilni vrsti, temi in vsebini besedila.	1) Ob pomoči učitelja si po drugem poslušanju zapišejo bistvene podatke in jih uredijo v miselni vzorec. 2) Poročajo o poslušanem besedilu: poimenujejo besedilno vrsto in temo besedila ter ob pomoči učitelja upovedo miselni vzorec. 3) Sami zastavljajo vprašanja o besedilni vrsti, temi in vsebini besedila.

4) Prepoznavajo logična razmerja v besedilu, in sicer tako, da povedo: - ali sta bili dejanji sočasni ali ne - kaj je cilj/namen dejanja. - kaj je pogoj dejanja. - katero kasneje, - kaj je bil/-a vzrok/posledica.		
5) Besedilo vrednotijo z vidika resnično/neresnično, prav/narobe, pošteno/nepošteno, zanimivo/nezanimivo, znano/novo ter utemeljijo svoje mnenje.		Po poslušanju reklam povedo, kaj se reklamira in kaj se o tem pove. Povedo, ali so vsi podatki resnični ali ne, ter glasno razmišljajo o tem, kaj je želel sporočevalec z reklamo doseči pri naslovniku in kako se bo ta na reklamo odzval; utemeljijo svoje mnenje. Vzpostavljajo kritično razmerje do besedil ekonomske propagande. Glasno razmišljajo o vlogi nebesednega dela propagandnega besedila.
6) Napovedo konec/nadaljevanje besedila ter svoje mnenje utemeljijo. 7) Pripovedujejo o svojih izkušnjah, občutkih ob besedilu.		
2 Poslušajo tišino in razmišljajo o vlogi tišine v šoli, pri mizi, v gledališču, v cerkvi, na pokopališču ipd.	2 Poslušajo isto besedilo, izrečeno z različnimi stavčnofonetičnimi in nebesednimi znamenji; skušajo prepoznati govorčeva čustva ipd.	2 Pogovarjajo se o tem, na kaj vse so (naj bi bili) pozorni pri poslušanju.

2.2 Učenci sami govorno nastopajo (z vnapij pripravljen temo).

4.	5.	6.
1 VRSTE GOVORNIH NASTOPOV: 1) Predstavijo, opišejo in ob ponujenih izrazih za lastnosti označijo sebe, svoje sorodnike, prijatelje, znance, posebnosti, hišne ljubljence idr. 2) Opišejo živali/rastline/predmete/prostore/stavbe. 3) Pripovedujejo o svojih doživetjih, mislih, čustvih, radostih, pričakovanjih, željah, ciljih, občutkih ipd.	1) Predstavijo, opišejo in označijo sebe, svoje sorodnike, prijatelje, znance, posebnosti, hišne ljubljence idr. 2) Opišejo kraje/poti; svojo najljubšo igro/dejavnost in razložijo, zakaj je najljubša; svoj delovni dan/delovni teden; delo ljudi v konkretnih poklicih/v konkretni dejavnosti; vrednotijo poklice ter utemeljijo svoje mnenje; svoje razpoloženje oz. razpoloženje drugih ter razložijo vzroke zanj; življenje živali, dogajanje v naravi. 3) Pripovedujejo o svojih doživetjih, mislih, čustvih, radostih, pričakovanjih, željah, ciljih, občutkih ipd.; o tem, kar so videli/slišali/brali; to vrednotijo in svoje mnenje utemeljijo; 4) Razložijo preproste pojme (navedejo nadpomenko/celoto, katere del je razlagani pojem, ter njegove razločevalne lastnosti).	1) Opazujejo postopek ter navedejo njegove faze. 2) Pripovedujejo o svojem obnašanju/ravnanju oz. o obnašanju/ravnanju drugih ljudi ter razložijo vzroke zanj. 3) Vrednotijo svoje obnašanje/ravnanje oz. obnašanje/ravnanje drugih ljudi ter utemeljijo svoje mnenje. 4) Definirajo preproste pojme (navedejo nadpomenko/celoto, katere del je razlagani pojem, ter njegove razločevalne lastnosti). 5) Predstavijo mnenje dvojice, ga utemeljijo in zagovarjajo.
1.1 Pred govorjenjem: 1) Ogledajo/preberejo si besedilo, po katerem se bodo zgledovali, ter ob učiteljevi pomoči ugotovijo, katere podatke morajo zamenjati/poiskati. 2) Pri različnih virih poiščejo ustrezne podatke o najavljeni temi ter si jih zapišejo. 3) Po zgledu si napišejo predlogo. 4) Predlogo večkrat preberejo in si jo čim boljše zapomnijo.	1) Ogledajo si učiteljevo ogrodje iselnega vzorca in ugotovijo, katere podatke morajo vstaviti/poiskati. 2) Po različnih virih iščejo želene podatke ter jih vpišejo v ogrodje miselnega vzorca. 3) Miselni vzorec pretvorijo v pisno predlogo. 4) Predlogo večkrat preberejo in si jo čim boljše zapomnijo.	1) Razmislijo, kaj vse bi o temi povedali, in si izdelajo osnutek miselnega vzorca. 2) Preberejo različne vire, si izpišejo podatke in izdelajo dopolnjeni miselni vzorec. 3) Miselni vzorec pretvorijo v pisno predlogo. 4) Predlogo večkrat preberejo in si jo čim boljše zapomnijo.

1.2 Med govorjenjem: 1) Napovedo temo. 2) Ob pomoči učitelja govorijo ob predlogi, in sicer razločno, naravno, knjižno ter pazijo na ustrezno hitrost govorjenja, členitev s premori, poudarek, intonacijo, register, zavestno uporabljajo znamenja nebesednega jezika.	1) Napovedo temo. 2) Govorijo ob predlogi, in sicer razločno, naravno, knjižno in upoštevajoč prvine stavčne fonetike (zlasti ustrezno hitrost govorjenja, členitev s premori, poudarek, intonacijo, register), zavestno uporabljajo znamenja nebesednega jezika.
1.3 Po govorjenju:	Odgovarjajo na vprašanja, utemeljujejo svoje stališče ipd. Ob pomoči učitelja kritično ocenijo sošolcev govorni nastop.

2.3 Učenci berejo enogovorna besedila.

4.	5.	6.
1 VRSTE BESEDIL: - pripoved (o življenju ljudi in živali, - opis (živali, rastlin, predmetov, prostorov, krajev ipd.), - predstavitev in oznako znanih ljudi,	- pripoved (o življenju ljudi in živali), - opis (življenja živali, ustreznega in neustreznega ravnanja ljudi ob različnih priložnostih, dogajanj v naravi), - preproste razlage pojmov,	- pripoved (o življenju ljudi in živali), - časopisno vest, - opis (naprav, opis delovanja človeškega telesa, poteka bolezni), - razlage besed, preproste definicije pojmov, - besedila ekonomske propagande/reklame.
1.1 Pred branjem se umirijo ter ob pomoči učitelja aktivirajo svoje predznanje o napovedani besedilni vrsti in temi.		
1.2 Med branjem vzdržujejo koncentracijo ter usmerjajo svojo pozornost na zapisano besedilo. Ob pomoči učitelja si med drugim branjem podčrtajo nove/neznane besede.	1) Med drugim branjem si podčrtajo nove/neznane besede. 2) Ob pomoči učitelja si med drugim branjem podčrtajo bistvene podatke.	1) Podčrtajo si nerazumljive/pomanjkljive/zanimive podatke. 2) Med drugim branjem si podčrtajo bistvene podatke.
1.3 Po branju: 1) Ob pomoči učitelja poiščejo bistvene podatke v besedilu in oblikujejo ključne besede. 2) Ustno/pisno odgovarjajo na učiteljeva ustna/pisna vprašanja o besedilni vrsti, temi in vsebini besedila. 3) Prepoznajo logična razmerja v besedilu, in sicer tako, da povedo: - ali sta bili dejanji sočasni ali ne in katero dejanje je bilo prej in katero kasneje, - kaj je bil/-a vzrok/posledica. 4) Besedilo vrednotijo z vidika resnično/neresnično, prav/narobe, pošteno/nepošteno, zanimivo/hezanimivo, znano/novo ter utemeljijo svoje mnenje. 5) V pripovednih besedilih predvidijo nadaljevanje/konec besedila ter utemeljijo svoje predvidevanje. 6) Pripovedujejo o svojih izkušnjah, občutkih ob besedilu. 7) S pomočjo učitelja pojasnijo pomen neznanih besed opisno/s sopomenko ali protipomenko/v rabi. 9) V besedilu označijo temeljne zgradbene prvine: uvod, jedro, zaključek. Glasno razmišljajo o njihovi vlogi/pomenu.	1) Ob pomoči učitelja naredijo miselni vzorec ter ga upovedo. Napišejo pisno obnovo prebranega besedila. - Sam zastavljajo vprašanja o besedilni vrsti, temi in vsebini besedila. - kaj je cilj/namen dejanja. 9) V besedilu določijo odstavke in pojasnijo njihovo vlogo (tj., zakaj je besedilo členjeno na odstavke).	1) O prebranem besedilu naredijo miselni vzorec ter ga upovedo. Napišejo pisno obnovo prebranega besedila. - kaj je pogoj dejanja. 8) Po branju besedil ekonomske propagande povedo, kaj se reklamira in kaj se o tem pove. Predvidijo, kaj je želel sporočevalec z reklamo doseči pri naslovniku in kako se bo ta odzval. Vzpostavijo kritično razmerje do besedil ekonomske propagande. Glasno razmišljajo o vlogi nebesednega dela propagandnega besedila.

11) V besedilu podčrtajo neustrezne/zaznamovane besede ter jih zamenjajo z nezaznamovanimi sopomenkami. Svoj popravek utemeljijo.	10) V besedilu podčrtajo premi govor ter povedo, po čem so ga prepoznali in čemu ga je pisec uporabil.	10) V besedilu podčrtajo premi govor ter preproste primere pretvorijo v odvisni govor.
Iz besedila izpišejo besede iste tematike in jih ob pomoči učitelja uredijo v miselni vzorec.	V besedilu podčrtajo besedo/besedno zvezo s prenesenim pomenom ter ji določijo dejanski pomen. V besedilu podčrtajo (večpomensko) besedo ter ji določijo aktualni pomen. Navedejo še druge njene pomene ter jih uporabijo v ustreznih povedih. Iz besedila izpišejo besede iste besedne družine; ob pomoči učitelja besedno družino razširjajo. Besedam iste besedne družine določijo koren. Iz besedila izpišejo besede, ki poimenujejo ponovljeno prvino. Osebnim in svojilnim zaimkom iz besedila določijo nanašalnico (v sobesedilu/sotvarju). 12) V besedilu podčrtajo samostalnike in jih izpišejo v slovarski obliki. Povedo, kaj poimenujejo ter jih na osnovi tega razvrstijo v pomenske skupine. Izpisanim samostalnikom določijo spol in število. Opazujejo samostalnike v besedilu ter jim določijo spol in število. V besedilu podčrtajo pridevnike ter jih izpišejo v slovarski obliki za moški spol. Na osnovi vprašalnic jih razvrstijo v pomenske skupine. Opazujejo jih v besedilu ter jim določijo spol in število.	Osebnih glagolskih oblik ob neizraženem osebk določijo nanašalnico v sobesedilu/sotvarju. 12) V besedilu opazujejo sklanjanje samostalnikov in pridevnikov. Z vprašalnici jim določijo sklon ter glasno razmišljajo o vlogi sklonov. V besedilu podčrtajo glagole in jih izpišejo v nedoločniški obliki. Izpisanim nedoločnikom določijo pomen dejanje/stanje/potek. Glasno razmišljajo o razlikah med dejanjem in stanjem ter dejanjem in potekom. Opazujejo podčrtane glagole v besedilu. Glagolom v osebni glagolski obliki določijo čas, osebo, število in spol ter razmišljajo o tem, od kod dobijo te slovnične kategorije. V besedilu podčrtajo osebne zaimke in jih izpišejo v slovarski obliki. Izpisanim osebnim zaimkom določijo osebo, spol in število, osebnim zaimkom v besedilu pa še sklon in vlogo. V besedilu podčrtajo prislove ter jih izpišejo. Pri tem ugotovijo, da se jim oblika ne spremeni. Na osnovi vprašalnice jim določijo pomen ter jih uvrstijo v ustrezno pomensko skupino. V besedilu podčrtajo krajšave ter jih razvežejo. Glasno razmišljajo o njihovi vlogi in nastanku. Naredijo si seznam pogostejših krajšav.

13) V besedilu določijo število povedi. V besedilu podčrtajo pripovedne/vprašalne/vzključne povedi ter jih primerjajo med seboj. V vprašalnih povedih podčrtajo vprašalne zaimke ter jih zamenjajo s polnopomensko besedo. Pripovedne povedi pretvorijo v vprašalne tako, da polnopomenske besede zamenjajo z vprašalniciami.	13) V besedilu podčrtajo trdilne/nikalne povedi ter jih primerjajo med seboj. Posameznim povedim določijo sporazumevalno vlogo. Podčrtajo tista jezikovna znamenja, iz katerih so prepoznali sporazumevalno vlogo, ter jih vrednotijo z vidika prepoznavnosti, ustreznosti in vljudnosti.	13) Posameznim povedim določijo sporazumevalno vlogo. Podčrtajo tista jezikovna znamenja, iz katerih so prepoznali sporazumevalno vlogo, ter jih vrednotijo z vidika prepoznavnosti, ustreznosti in vljudnosti.
14) Ugotovijo, ali je besedilo ustrezno, razumljivo (popolno, logično), slovnično in pravopisno pravilno. Neustrezno/nerazumljivo/nepravilno besedilo popravijo ter utemeljijo popravke ob pomoči učitelja.		
2 BEREJO PREPROSTEJŠA NEBESEDNA SPOROČILA:		
- obrazce (prijavnico, naročilnico, anketni list) in jih ob učiteljevi pomoči izpolnijo,	- piktograme, - tabele/tabelarne sezname (vozni red, podatke o temperaturi, nadmorski višini, številu prebivalcev ipd.).	
3 SAMI ALI OB POMOČI UČITELJA/STARŠEV POIŠČEJO KNJIGO V KNJIŽNICI TER PODATKE V USTREZNIH KNJIGAH.		
Razmišljajo o uporabnosti slovarskih priročnikov (pravopisni slovar, SSKJ, slovar tujk) in jih uporabljajo ob pomoči učitelja.		

2.4 Učenci pišejo enogovorna besedila.

4.	5.	6.
1 PIŠEJO BESEDILA O SEBI:		
- Predstavijo, opišejo in ob ponujenih izrazih za lastnosti označijo sebe, svoje sorodnike, prijatelje, znance, posebnosti, hišne ljubljence idr. - Pripovedujejo o tem, kar so videli/slišali/brali in o svojih doživetjih, mislih, čustvih, radostih, pričakovanjih, željah, ciljih, občutkih ipd.	- Opišejo svojo najljubšo igro/dejavnost in razložijo, zakaj je najljubša; svoj delovni dan/delovni teden; svoje razpoloženje oz. razpoloženje drugih ter razložijo vzroke zanj. - Pripovedujejo o svojih doživetjih, mislih, čustvih, radostih, pričakovanjih, željah, ciljih, občutkih ipd. in o tem, kar so videli/slišali/brali; to vrednotijo in svoje mnenje utemeljijo.	- Pripovedujejo o svojem obnašanju/ravnanju oz. o obnašanju/ravnanju drugih ljudi ter razložijo vzroke zanj. - Vrednotijo svoje obnašanje/ravnanje oz. obnašanje/ravnanje drugih ljudi ter utemeljijo svoje mnenje.
2 PIŠEJO PREPROSTA OBJEKTIVNA BESEDILA O SVOJEM DRUŽBENEM IN NARAVNEM OKOLJU:		
- Opišejo živali/rastline/predmete/prostore/stavbe.	- Opišejo kraje/poti; življenje živali, dogajanje v naravi; delo ljudi v konkretnih poklicih/v konkretni dejavnosti.	- Definirajo preproste pojme (navedejo nadpomenko/celoto, katere del je razlagani pojem, ter njegove razločevalne lastnosti).
3.1 Pred pisanjem:		
1) Ogledajo/preberejo si besedilo, po katerem se bodo zgledovali, ter ob pomoči učitelja ugotovijo, katere podatke morajo zamenjati/poiskati. 2) Po različnih virih iščejo ustrezne podatke o najavljeni temi ter si jih izpišejo.	1) Ogledajo si učiteljevo ogrodje miselnega vzorca in ugotovijo, katere podatke morajo vstaviti/poiskati. 2) Po različnih virih iščejo želene podatke ter jih vpišejo v ogrodje miselnega vzorca 3) V miselnem vzorcu si označijo zaporedje podatkov.	1) Razmislijo, kaj vse bi o temi povedali, in si ob pomoči učitelja izdelajo osnutek miselnega vzorca. 2) Preberejo različne vires, si izpišejo podatke in izdelajo dopolnjeni miselni vzorec. 3) V miselnem vzorcu si označijo zaporedje podatkov.
3.2 Med pisanjem osnutka besedila:		
1) Napišejo naslov besedila in ime besedilne vrste. 2) Po zgledu pišejo besedilo.	2) Miselni vzorec pretvorijo v besedilo, in sicer tako, da navedejo podatke po označenem zaporedju; besedilo členijo na uvod, jedro in zaključek ter na odstavke.	
3.3 Po pisanju osnutka besedila:		
1) Preberejo besedilo ter najprej sami, nato pa ob pomoči učitelja/sošolcev/staršev/priročnikov (tudi jezikovnih) popravijo vsebinske, slogovne, slovnične in pravopisne napake. 2) Besedilo prepišejo – pri tem pazijo na njegovo obliko. 3) Primerjajo svoje besedilo z besedili sošolcev; zagovarjajo svoje podatke/zapis besedila oz. upoštevajo nasvete sošolcev in besedilo popravijo.		

3 Učenci razvijajo pragmatično, slovarsko, slovnično, pravorečno in pravopisno zmožnost.

4.	5.	6.
1 VADIJO SPORAZUMEVANJE V NEURADNIH IN URADNIH GOVORNIH POLOŽAJIH.		
1.1 Vadijo pogovarjanje v neuradnih in uradnih govornih položajih: 1) z vrstnikom/starejšim sogovorcem, znanec/neznanec,		
2) s čustveno prizadetim (žalostnim/razočaranim) sogovorcem,		3) s sogovorcem iz drugega kraja.
1.2 Vadijo implicitno in eksplicitno izrekanje govornih dejanj, za prošnjo tudi posredno, ter izbiranje ustreznih izrazov.		
1.3 Vadijo vljudne načine izrekanja govornih dejanj ter izbiranje ustreznih izrazov.		
1.4 Vadijo pogovarjanje po telefonu (odzivanje na telefonski klic, pa tudi začenjanje pogovora).		
2 RAZŠIRJAJO BESEDNI ZAKLAD.		
2.1 Poimenujejo bitja/predmete/prostore/... na slikah.	2.1 Poimenujejo bitja/predmete/prostore/... iz preprostih opisov in definicij.	
2.2 Besedam iščejo so-, proti-, nad- in podpomenke.	2.2 Sopomenkam določijo ustrezne/neustrezne govorne položaje. Pri tvorjenju konkretnega besedila izbirajo ustrezno sopomenko.	
	2.3 Ob konkretni besedi navajajo člane iste besedne družine. Ob konkretnem korenu navajajo čim več iz njega tvorjenih besed.	
	2.4 Navedejo čim več pomenov iste besede. Različne pomene iste besede izrazijo/uporabijo v konkretnih primerih.	
3 VADIJO PREPOZNAVANJE IN UPOVEDOVANJE LOGIČNIH RAZMERIJ MED DEJANJI/DOGODKI IPD.:		
3.1 Ob /postopku razmišljajo o zaporedju dejanj – prepoznajo istodobna/ dejanjih konkretnega dogodka neistodobna dejanja, neistodobnim dejanjem določijo zaporedje ter jih upovedo:		
1) Istodobni dejanji izrazijo ob vezalnem vezniku in (ter prislovu hkrati) oz. vezniški zvezi medtem ko.		
2) Neistodobni dejanji izrazijo ob časovnih prislovih najprej/potem/nazadnje oz. preddobno dejanje ob vezniku ko (zadobno pa v glavnem stavku).		
3.2 Prepoznajo vzročno-posledično razmerje med konkretnimi dejanji/stanji ipd.:		
1) Razmišljajo o vzroku nastanka konkretnega pojava/stanja ter ga navedejo ob vezniku ker.		
2) Razmišljajo o posledici konkretnega dejanja ter jo izrazijo ob vezniku zato.		
3.3 Prepoznajo namernost dejanj:		
1) Povedo, kaj delajo osebe na sliki, in glasno razmišljajo, čemu to delajo; namen/cilj dejanja izrazijo s pogojnikom/prihodnjikom ob vezniku da.		
2) Glasno ugotavljajo namen/cilj konkretnega dejanja ter ga izrazijo s pogojnikom/prihodnjikom ob vezniku da.		
3) Ob konkretnem dejanju razložijo, zakaj in čemu se vrši.		
4) Opazujejo povedi z izraženim namenom dejanja ter ugotavljajo, ali je navedeni namen/cilj dejanja resničen ali ne; svoje mnenje utemeljijo.		
3.4 Prepoznajo pogojnost dejanj:		
1) Napovedo, kaj bodo postali/naredili, in navedejo, katere pogoje bodo morali prej izpolniti – napoved izrazijo s prihodnjikom, pogoj pa s prihodnjikom ob vezniku če.		
2) Ob konkretnem načrtu navedejo pogoje, ki jih pred njih postavljajo starši/zakoni ipd.		
3) Ob konkretnem načrtu glasno razmišljajo o tem, pod katerimi pogoji ga je mogoče uresničiti.		
4) Ob konkretnem načrtu in navedenih pogojih za njegovo uresničitev glasno razmišljajo o tem, kateri pogoji so smiselni/nesmiselni, uresničljivi/neuresničljivi; svoje mnenje utemeljijo.		
5) Ob navedenih pogojih glasno razmišljajo o tem, kateri načrt pogojujejo; svoje mnenje utemeljijo.		
3.5 Vadijo razločevanje logičnih razmerij med seboj, in sicer:		
1) istodobnosti od neistodobnosti,		
2) preddobnosti od zadobnosti,		
3) vzroka od posledice,		
4) vzroka od namena.		
4 Vadijo pretvarjanje premege govora v odvisni govor.		

5 Vadijo različne načine izrekanja ponovljene prvine:

- 1) s pozaimljanjem z osebnim zaimkom,
- 2) z glagolom ob izpuščenem osebnem zaimku v vlogi osebk,
 - 3) s pozaimljanjem s kazalnimi zaimkom,
 - 4) s pozaimljanjem z oziralnimi zaimkom,

- 5) s sopomenko,
- 6) z nadpomenko.

6 Vadijo kritična mesta v praktičnem obvladavanju oblikoslovja, oblikotvorja in skladnje, npr.:

- rabo dvojine,
- rabo roditeljskega imena imenovalnika/tožilnika ob zanikanem povedku,
- sklanjanje samostalniških in pridevniških besed,
- tvorjenje sedanjika, preteklika, prihodnjika in veletnika,
- rabo nedoločnika in namenilnika,
- stopnjevanje pridevnika,
- rabo povratnih svojilnih zaimkov,
- ujemanje pridevniške besede s samostalniško,
- ujemanje povedka z osebkom,
- rabo samostalnika in glagola ob količinskih/memih izrazih,
- besedni red v besedilu,
- ponavljanje besed in stavčnih vzorcev.

7.1 VADIJO razločno, naravno in knjižno GOVORJENJE ter ustrezno rabo znamenj nebesedne govornice.

7.2 Vadijo kritična mesta v knjižni izreki (zlasti glede na svojo narečno/pokrajinsko izreko).

7.3 Prepoznavajo knjižno in neknjižno izreko.

7.4 Vadijo estetsko BRANJE (tj. uresničevanje prvin stavčne fonetike, zlasti pravilno stavčno poudarjanje ter uresničevanje končnih ločil in vejice z ustrezno intonacijo).

8 VADIJO PRAVOPIS:

- zapis y in nezvočnikov na koncu in sredi besede,
- zapis polglasnika ob r (npr. prt),
- zapis w in n na začetku besede (npr. vzeti, vsak),
- zapis soglasniških sklopov,
- izbor in zapis predloga z/s in k/h,
- deljenje domačih besed,
- rabo velike začetnice pri osebnih lastnih imenih (imena živali),
- rabo vejice pri obravnavanih odvisnikih,
- ločeno pisanje predlogov in nikalnice ne,
- pisanje glavnih in vrstinskih številnikov z besedo in številko,
 - rabo velike začetnice pri zemljepisnih lastnih imenih (imena slovenskih krajev, ulic/trgov ipd.) in izrazih spoštovanja,
 - rabo male začetnice pri nazivih (npr. gospod, doktor), imenih praznikov in jezikov,
 - pisanje krajšav (okrajšav, kratic in simbolov),
 - rabo ločil v premem (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom) in odvisnem govoru,
 - pisanje prislovov s številko (npr. prvič),
- zapis polglasnika v soglasniških sklopih (npr. gostlin, tekem),
- rabo velike začetnice pri stvarnih lastnih imenih imenih (imena podjetij, naslovov časopisov/knjig ipd., prireditvev in industrijskih izdelkov),
- rabo ločil v premem (s spremnim stavkom za dobesednim navedkom) in odvisnem govoru,
- rabo oklepaja.

8.1 Sledijo hitrejšemu (pravopisno usmerjenemu) besedilnemu nareku.

4 Učenci spoznavajo svoje jezikovno okolje ter vlogo in položaj slovenskega jezika.

4.	5.	6.
1) Pogovarjajo se o tem, s čim vse si ljudje lahko sporočamo (besedni in nebesedni jezik). Navedejo/pokažejo prvine nebesednega jezika in ugotavljajo njihov pomen. Ugotovijo, da nekateri ljudje uporabljajo več nebesednega jezika kot drugi. 2) Pogovarjajo se o prednostih materinega jezika pred tujim in o pomenu učenja tujih jezikov (o prednosti znanja več jezikov). Učenci, ki znajo kak tuj jezik (ali	1) Prepoznavajo poseben položaj slovenskega jezika, tj. državni jezik (na dvojezičnih področjih pa še poseben položaj italijanskega/madžarskega jezika, tj. uradni jezik). 2) Pogovarjajo se o razlikah pri govorjenju doma/s prijatelji in zunaj doma/z znanci/s tujci. Navedejo razlike pri govorjenju s prijatelji/sošolci in z učiteljem/ravnateljem/prodajalcem ... Ugotavljajo, zakaj govorijo z navedenimi osebnimi različno.	1) Prepoznavajo poseben položaj slovenskega jezika, tj. državni jezik (na dvojezičnih področjih pa še poseben položaj italijanskega/madžarskega jezika, tj. uradni jezik). 2) Pogovarjajo se o tem, da živijo Slovenci tudi izven meja Republike Slovenije, in sicer kot zamejci in zdomci/izseljenci. Učenci, ki imajo znance/sorodnike zamejce ali zdomce/izseljence, povedo, kje ti

poznajo koga, ki ga zna), povedo, kje so se ga naučili (se ga je naučil) in s kom ga govorijo (govori); če pa se ga šele učijo, povedo, kje to počno in na kakšen način. 3) Pogovarjajo se o (jezikovnih) stikih, ki jih imajo (njihovi starši/sorodniki/prijatelji) s tujci, in povedo, kako govorijo z njimi. Povedo, ali poznajo tujce, ki znajo slovensko, in kako govorijo z njimi Slovenci.	3) Učenci, ki znajo kakšno drugačno narečje/pokrajinski pogovorni jezik, kot ga govorijo sošolci, le-tega predstavijo svojim sošolcem ter povedo, s kom tako govorijo/od koga so se ga naučili. Pogovarjajo se o okoliščinah rabe knjižnega in nekknjižnega jezika.	živijo in kako govorijo (npr. s kom/kje govorijo slovensko, s kom/kje pa v tujem jeziku). Ugotovijo, kateri jezik je zanje materni, kateri pa tuji jezik. 3) Navedejo imena državnih jezikov, ki jih govorijo ljudje v državah, ki mejijo na Slovenijo.
---	--	---

5 Učenci v besedilu najdejo z jezikoslovnimi izrazi poimenovane jezikovne prvine ter jim določijo osnovne funkcijske/pomenske/slogovne/oblikovne značilnosti.

Učenci tudi uvrstijo jezikovno prvino v določeno kategorijo ter utemeljijo svojo uvrstitev.

4.	5.	6.
1 Ob pomoči učitelja v besedilu najdejo poimenovane pojme: - uvod, jedro, zaključek besedila,	2 V besedilu najdejo poimenovane pojme: - naslov, nagovor, datum, podpis, odstavek, kazalo, - enopomenka/večpomenka, - sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka, - nezaznamovana/zaznamovana beseda, - besedna družina, koren, - občno/lastno ime, - premi/odvisni govor, - trdilna/nikalna poved, - samostalni, pridevnik, - kakovostni, svojilni, vrstni pridevnik, - glavni, vrstilni števniki, - krajšava, - samoglasnik, soglasnik,	- glagol, prislov, osebni zaimki, - krajevni, časovni, načinovni, vzročni prislovi.
2 Pravilno uporabljajo jezikoslovne izraze: - tvorec (govorec/pisec) in naslovnik besedila, - nebesedno sporočilo, - obvestilo, opozorilo, vprašanje, zapoved, prošnja, - prepoved, vabilo, pozdrav, voščilo, čestitka, zahvala, - prijavnica, naročilnica, opravičilo, anketa, - pogovor, dvogovor, - uvod, jedro, zaključek besedila,	- neuradno/uradno/javno besedilo, - vozni red, mali oglas, poizvednica, vremenska napoved - naslov, nagovor, datum, podpis, odstavek, kazalo, - enopomenka/večpomenka, - sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka, - besedna družina, koren, - občno/lastno ime, - premi/odvisni govor, - trdilna/nikalna poved, - samostalni, pridevnik, - kakovostni, svojilni in vrstni pridevnik, - glavni, vrstilni števniki, - spol, število, - krajšava, - samoglasnik, soglasnik,	- prikazovalno/propagandno besedilo, reklama, - časopisna vest, - pismo, - glagol, prislov, osebni zaimki, - krajevni, časovni, načinovni in vzročni prislovi, - sklon, oseba, čas.
3 Utemeljijo uvrstitev jezikovne prvine v določeno jezikoslovno kategorijo:	- samostalni, pridevnik,	- samostalni, pridevnik, glagol, prislov.
4 Navedejo:	- samoglasnike in soglasnike slovenskega knjižnega jezika	
5 Besede razvrščajo po abecedi. Besede črkujejo zaradi preverjanja pravilnega zapisa.	5 Poznajo osnovna popravna znamenja.	5 V besedilu utemeljijo: - zapis glasov po morfološkem načelu, - rabo velike in male začetnice pri osebnih, zemljepisnih in stvarnih lastnih imenih, pri izrazih spoštovanja, svojilnih pridevniki iz lastnih imen, - rabo pike pri vrstilnih števnikih in okrajšavah, - rabo vejice v podredu, - rabo ločil pri premem govoru.

II.2 Operativizacija funkcionalnih in izobraževalnih ciljev (po razredih) pri obravnavi umetnostnih besedil

Branje

4.	5.	6.
1.1 Samostojno tiho berejo daljša literarna besedila.		
1.2 Berejo daljše povesti in romane (take, ki jih je treba brati v več obrokih in si vsakič priklicati v spomin "literarni svet in vse, kar se je v njem zgodilo dotlej").		
1.3. Po predhodni pripravi berejo glasno in z glasom (so)oblikujejo literarno stvarnost.		Berejo glasno, brez predhodne priprave.
2. Razvijajo zmožnost ustvarjalnega dialoga z umetnostnim besedilom. Branje umetnostnega besedila prepoznajo kot posebno situacijo in pripravijo ustrezen model odzivanja: literarni svet povezujejo s svojim izkustvenim svetom. /= Svoja (obzorja) pričakovanja prekrijejo s pomenskim poljem besedila./		
2.1 Razvijajo sposobnost za identifikacijo z eno izmed književnih oseb.		
Zmožni so se identificirati s tisto književno osebo, ki jim je podobna vsaj v eni konkretni lastnosti, oziroma s tisto, katere življenjske okoliščine so podobne njihovim. <i>Rozman: Čudežni pisalni strojček</i> <i>Nöstlinger C.: Požvižgamo se na kumaričnega kralja</i>	Zmožni so se identificirati s tisto književno osebo, ki doživlja take dogodivščine, ki bi si jih želeli doživljati sami. <i>Jurca B.: Uhač in njegova družina</i>	<i>Kästner E.: Emil in detekti</i>
2.2 Književne osebe		
1) Sestavljajo domišljjsko-čutno predstavo književnih oseb tako, da upoštevajo avtorjev opis in le dodajajo manjkajoče elemente iz svoje izkušnje in domišljije. <i>Baum L. F.: Čarovnik iz Oza</i>	Domišljjsko-čutno predstavo književne osebe si oblikujejo tudi iz posrednih besedilnih signalov (npr. iz govora o književni osebi ali iz načina govora književne osebe). Ločujejo glavne in stranske književne osebe. Oblikujejo lastno stališče do ravnanja književnih oseb in ga znajo utemeljiti. <i>Goljevšček A.: Potovanje z domišljijo</i> <i>Lindgren A.: Brata Levjesrčna</i>	
2) Zaznavajo tiste značajske lastnosti književne osebe, ki so razvite v nazorno sliko. Pri posamezni književni osebi zaznavajo več značajskih lastnosti. <i>Makarovič S.: Kam pa kam, kosovirja?</i>	Učenci zaznavajo pri književni osebi tudi tako značajsko lastnost, ki se zdi v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (npr. negativno lastnost pri sicer pozitivni osebi). Značajske lastnosti prepoznajo tudi iz posrednih besedilnih signalov (iz govora osebe in iz govora o osebi). <i>Petan Ž.: Poslednja vojna Njegovega veličanstva</i> <i>Andersen H. C.: Cesarjeva nova oblčila</i>	
3) Opazijo tudi zorni kot tistih književnih oseb, s katerimi se ob spontanem branju ne identificirajo, če jih učitelj nanje posebej opozori. <i>Kovač P.: Vezalkine sanje</i>	<i>Goljevšček: Če zmaj požre mamo</i>	V besedilu samostojno zaznavajo zorne kote več književnih oseb (a jih še ne kombinirajo). <i>Ingolič A.: Tajno društvo PGC</i>
4) Zaznavajo rabo neknjižnih jezikovnih prvin v besedilu in jih povezujejo s književnimi osebami.		
	<i>Goljevšček A.: Potovanje z domišljijo</i>	<i>Zupan D.: Trije dnevi Drekca Pekca in Pukca Smukca</i>
5) Motivi za ravnanje književnih oseb (ali: zakaj kdo kaj stori)		
Zaznavajo in razumejo tudi tako ravnanje osebe, ki ni v skadu z ravnanjem, kot bi ga v sorodni situaciji izbrali sami. <i>Rodari G.: Če dedek ne zna pripovedovati pravljice</i>	Najdejo razlago za ravnanje književnih oseb, če jo je mogoče izpeljati iz literarnega dogajanja. Če ravnanja literarne osebe NI MOGOČE POJASNITI Z LITERARNIM DOGAJANJEM, seže otrok po (racionalno) razlago izven besedilnega sveta (= predvidi del zgodbe, ki ga je po njegovem avtor zamolčal, "pozabil" zapisati). <i>Makarovič S.: Coprnica Zofka</i> <i>Mebis G.: Nedeljka</i>	

2.3 Razvijajo sposobnost razumevanja in doživljanja besedilne stvarnosti		
1) Dogajalni prostor Domišljjsko-čutno predstavo dogajalnega prostora oblikujejo tako, da upoštevajo avtorjev opis in dodajajo manjkajoče predstave iz svojih izkušenj in iz drugih (literarnih) del.		
Pri oblikovanju domišljjsko-čutne predstave dogajalnega prostora upoštevajo nekatere omejitve, ki izhajajo npr. iz zemljepisnega, zgodovinskega in drugega znanja.		
Sposobni so slediti dogajanju na več dogajalnih prostorih hkrati. Sposobni so si obdržati v spominu domišljjsko-čutno predstavo dogajalnega prostora, medtem ko teče dogajanje v drugem dogajalnem prostoru, in si jo v nespremenjeni podobi priklicati v prvi plan zavesti, ko se literarno dogajanje spet preseli vanj.		
<i>Suhodolčan L.: O dečku, ki je jezdil ograje</i>	<i>Mal V.: Sreča na vrhovi</i>	<i>Lindgren: Brata Levjesrčna</i>
2) Dogajalni čas Ne zaznavajo več le časovno zapovrstnega nizanja dogodkov. Dogajalni časi se v pripovedi lahko prepletajo (npr. kronološki in retrospektivni tok dogodkov) Povezujejo dogajalni čas in prostor.		
<i>Dahl R.: Matilda</i>	<i>Prežihov Voranc: Prvo pismo</i>	<i>Bevk F.: Pastirci</i>
3) Dogajanje Sledijo lahko dogajanju na več dogajalnih prostorih. Če iz literarnega besedila ne razberejo vseh potrebnih podatkov, pojasnijo "prazne prostore" tako, da si izmislijo dogajanje, ki se je "verjetno zgodilo".		
4) Književna motivacija Literarno dogajanje sprejemajo in razumejo le, če je povezano v trden vzročno-posledični sistem. Odstopanja zavračajo, razen če literarno besedilo ni prepoznavno kot fantastično.		
<i>Koren M.: Protideževna juha</i>	<i>Novak B. A.: Prizori iz življenja stvari</i>	<i>Swift J.: Gulliver med pritlikavci</i>
5) Avtor - pripovedovalec Zaznavajo kategorijo pripovedovalca, kadar je ta v besedilu naveden. Zaznavajo, da avtor in pripovedovalec nista isto tudi takrat, kadar je treba pripovedovalca razbrati iz posrednih besedilnih signalov.		
<i>Goljevšček A.: Potovanje z domišljijo</i> <i>Dahl R.: Čarovnice</i>		<i>Levstik F.: Martin Krpan</i>
2.4 Književne zvrsti in vrste Ob imenu književne vrste si priključijo v spomin <i>svoje</i> literarnoestetske izkušnje s <i>TO</i> književno vrsto. Na podlagi tega oblikujejo svoja pričakovanja.		
2.4.1 POEZIJA		
1) Zaznavajo in doživljajo zvočnost pesmi.		
Zaznavajo in doživljajo zvočnost pesmi ter jo povezujejo s podobami, ki tvorijo besedilno stvarnost.		
Zaznavajo in doživljajo zvočnost pesmi ter doživljajo in razumejo vlogo zvočne oblikovanosti besede v pesemskem besedilu. Opazijo ponavljanja posameznih glasov.		
<i>Snoj J.: Veronika gre na ples</i>	<i>Snoj J.: Kje pesem prebiva</i>	<i>Novak B. A.: Prebesedimo...</i>
2) Ob pomoči učitelja zaznavajo ritem pesmi in ga povezujejo z njeno sporočilnostjo. Doživljajo razliko med hitrim in počasnim ritmom.		
2) Zaznavajo ritem pesmi in ga povezujejo z njeno sporočilnostjo. Prepoznajo menjavanje ritma v pesmi glede na spremembo razpoloženja.		
2) Zaznavajo in razumejo povezanost ritma s sporočilnostjo pesmi.		
<i>Bor M.: Pesem o zvezdi, Zajček suhi</i>	<i>Kovič K.: Kočija</i>	<i>Forstnerič F.: Hitra pesem</i>
3) Zaznavajo rimo kot zvočni lik. Opazujejo pomenska razmerja med rimanima besedama.		
<i>Košuta M.: Morča tudi žabice</i>	<i>Kunčič M.: Markova barka</i>	<i>Grafenauer N.: Poezija</i>
4) Interpretativno berejo besedila. Razumljivo in doživeto recitirajo in deklamirajo pesmi, ki so se jih naučili na pamet.		
4) Interpretativno berejo besedila (spreminjanje hitrosti, registra in barve). Razumljivo in doživeto recitirajo in deklamirajo pesmi, ki so se jih naučili na pamet.		

5) Zaznavajo likovnost besedila in prvine zunanje zgradbe (kitica, verz).	5) Zaznavajo likovno podobo in členjenost besedila (dolžina verza, število kitic).	5) Zaznavajo likovnost besedila in različne dolžine kitic. Razumejo povezavo med likovnostjo in sporočilnostjo besedila. Zaznavajo in razumejo likovnost pesmi.
<i>Košuta M.: Zaseda za medveda</i>	<i>Pleši, pleši, črni kos, ljudska</i>	<i>Novak B. A.: Vogali besede hiša</i>
6) Ob branju besedila razvijajo asociativne sposobnosti .	6) Ob branju besedila razvijajo asociativne sposobnosti , doživljajo čustveno in domišljjsko bogastvo pesniškega jezika.	6) Asociativne sposobnosti razvijajo ob branju različnih vrst pesmi glede na besedilno stvarnost (lirika, pripovedna poezija, nesmiselnice).
<i>Pavček T.: Kaj vse je tata</i>	<i>Vegri S.: Prijatelj</i>	<i>Šoster Olmer K.: Mrož</i>
7) Razlikujejo pomensko podobne besede in njihovo rabo glede na sobesedilo.	7) Rabo sopomenk zaznavajo utemeljujejo ob upoštevanju čustvenih plasti besedila.	7) Ob doživljanju in razumevanju rabe sopomenk razumejo tudi prvine sloga (opisnost, čustvenost)
<i>Štampe Žmavc B.: Nadobudna budnica</i>	<i>Vegri S.: Grega</i>	<i>Župančič O.: Barčica</i>
8) Ob pomoči učitelja zaznavajo lažje primere besedotvorne inovacije (pomanjševalnice).	8) Zaznavajo opaznejše primere besedotvorne inovativnosti v pesemskem besedilu.	8) Zaznavajo primere besedotvorne inovativnosti in jih povezujejo s sporočilnostjo besedila.
<i>Bor M.: Zajček suhi</i>	<i>Zajc D.: Vrata</i>	<i>Novak B. A.: Zzzbudilka</i>
9) Razumejo primere .	9) Razumejo in pojasnjujejo preprostejše metafore , ki temeljijo na podobnosti med členi.	9) Razumejo in pojasnjujejo metafore , ki temeljijo na podobnosti, ter preprostejše metafore, ki temeljijo na razmerjih med členi.
<i>Forstnerič F.: Dedkova slika</i>	<i>Župančič O.: Breza in hrast</i>	<i>Filipič F.: Vse je drugače</i>
10) Zaznavajo in doživljajo rabo nenavadnih besednih zvez .	10) Zaznavajo in doživljajo rabo nenavadnih besednih zvez ter jih povezujejo s sporočilnostjo besedila. V besedilu poiščejo ukrasni pridevek .	10) Zaznavajo in razumejo rabo ukrasnih pridevkov . Opazujejo in doživljajo posebnosti skladnje besedila (dolžina stavkov, ponavljanja večjih sklopov).
<i>Štampe Žmavc B.: Špela čarovnica</i>	<i>Krakar L.: Češnja v belem</i>	<i>Desetnica, ljudska</i>
	11) Opazujejo rabo stalnih besednih zvez .	11) Opazujejo rabo stalnih besednih zvez in lažje primere prenovitve klišēja .
	<i>Grafenauer N.: Nebotičniki</i>	<i>Grafenauer N.: Ušesa</i>
		12) Zaznavajo in razumejo poosebitev in nagovor .
		<i>Minatti I.: Pesem</i> <i>Župančič O.: Barčica</i>
13) Zaznavajo in doživljajo besedilno stvarnost. Zaznavajo in doživljajo vidne in slušne sestavine pesemskih slik .	13) Zaznavajo in doživljajo vidne in slušne ter vonjavne, tipne in okusne sestavine pesemskih slik .	13) Zaznavajo in doživljajo pesemske slike, samostojno razdelijo besedilo na pesemske slike ter povezujejo pesemske slike s čustvenimi sestavinami besedila.
<i>Lainšček F.: Ledene rože</i>	<i>Grafenauer N.: Slon Misbaba</i>	<i>Krakar L.: Jesen</i>
	14) S pomočjo učitelja zaznavajo preprosto simboliko .	
	<i>Dekleva M.: Mehke snežinkaste pesniške race</i>	<i>Murn J.: Pesem</i>
15) Razumejo temo besedila in novo besedilo primerjajo z že znanimi besedili na isto temo.	15) Razumejo temo besedila in novo besedilo primerjajo z že znanimi besedili na isto temo.	15) Razumejo temo besedila in novo besedilo primerjajo z že znanimi besedili na isto temo.
Osrednje teme so: - otroštvo (<i>Lainšček F.: Klic v sili</i>), - živalski svet (<i>Košuta M.: Zaseda za medveda</i>), - družina (<i>Snoj J.: Ptčica pa-pa</i>). Oblikujejo svoje stališče do sporočila pesmi.	Osrednje teme so: - nenavadna stvarnost (<i>Pleši, pleši, črni kos, ljudska</i>), - tradicija in izročilnost (<i>Grafenauer N.: Slon Misbaba</i>), - prijateljstvo (<i>Kunčič M.: Markova barka</i>).	Osrednje teme so: - odraščanje in vrstništvo (<i>Pavček T.: Junak</i>), - stvarnost kot pustolovščina/skrivnost (<i>Zajc D.: Numizmatiki</i>), - ustvarjalnost (<i>Novak B. A.: Prebesedimo ...</i>).

2.4.2 PROZA

Doživljajo naslednje prozne vrste in žanje:

1) Pravljica

1.1) Ljudska pravljica

Ljudske pravljice (formalni začetek in konec, prepovedi, zapovedi in prerokbe, pravljica števil, tipične pravljice osebe);	- klasične slovenske ljudske pravljice (tipični motivi in osebe); - živalske pravljice;	- tuje ljudske pravljice z značilnimi motivi.
<i>Slovenske narodne pravljice</i>	<i>Zlata ptica</i> <i>Sto najlepših pravljic iz slovenske in svetovne literature</i>	<i>Tisoč in ena noč</i>

1.2) Klasična umetna / avtorska pravljica

<i>Magajna B.: Brkonja Čeljustnik</i>	<i>Andersen H. C.: Mala morsk deklica</i>	<i>Milčinski: Pravljice</i> <i>Wilde O.: Srečni kraljevič</i>
---------------------------------------	---	--

1.3) Sodobna umetna / avtorska pravljica

<i>Štampe-Žmavc B.: Ure kralja Mina</i>	<i>Makarovič S.: Coprnica Zofka</i>	
---	-------------------------------------	--

2) Fantastična pripoved

<i>Pečjak V.: Dreček in trije Marsovečki</i> <i>Baum L.: Čarovnik iz Oza</i>	<i>Dahl R.: Čarovnice</i> <i>Travers P. L.: Mary Poppins</i>	<i>Lindgren A.: Brata Levjesrčna</i>
---	---	--------------------------------------

3) Nadrealistično-komična pripoved

<i>Rozman S.: Čudežni Pisalni strojček</i>	<i>Goljevšček A.: Čudozgodbe</i>	
--	----------------------------------	--

4) Realistična kratka pripovedna proza

<i>Seliškar T.: Mule</i> <i>Suhodolčan L.: O dečku, ki je jezdil ograje</i>	<i>Milčinski F.: Butalci</i> <i>Francič F.: Kaj je rekla mama</i>	<i>Pregl S.: Geniji v dolgih hlačah</i>
--	--	---

5) Realistična povest in realistični roman s tematiko iz vsakdanjega življenja; pustolovska povest, pustolovski roman, mladinska detektivka (v trivialni in leposlovni varianti)

<i>Sempe - Goscinny: Nikec</i> <i>Nöstlinger C.: Požvižgamo se na kumaričnega kralja</i>	<i>Kovač P.: Urške so brez napake</i> <i>Lowry L.: Anastazija Krupnik</i>	<i>Ingolci A.: Tajno društvo PGC</i> <i>Kästner E.: Dvojčici</i>
	<i>Jurca B.: Uhač in njegova družina</i> <i>Suhodolčan L.: Stopinje v zraku</i>	<i>Dolinar B.: Detekivi na jeklenih konjičkih</i> <i>Kästner E.: Emil in detekivi</i>
	<i>Brezina T.: Zmaj straši opolnoči</i> <i>Fantom na šoli</i> <i>Ura v stolpu bije trinajst</i>	<i>Novak B.: Zelena pošast</i> <i>Zaljubljeni vampir</i> <i>Super Špon</i>

2.4.3 DRAMATIKA

1) Samostojno berejo besedilo, razčlenjeno na več prizorov, po vlogah. Poiščejo primeren glas za osebo, ki jo predstavljajo. Besedilo uprizorijo v razredu. <i>Novak B. A.: V ozvezdju Postelje</i>	2) Pri skupinskem glasnem branju tekoče in razumljivo berejo besedilo po vlogah ter spreminjajo hitrost, barvo in register govora glede na spremembo razpoloženja kake dramske osebe. Besedilo uprizorijo v razredu. <i>Goljevšček A.: Če zmaj požre mamo</i>	<i>Petan Ž.: Starši naprodaj</i>
3) Prepoznajo zgradbo dramskega besedila (oznaka govorečega in njegovega govora, oznaka prostora).	3) Prepoznajo zgradbo dramskega besedila (oznaka govorečega in njegovega govora, oznaka prostora, oznake čustvenega stanja oziroma sprememb ter druge oznake osebe, na primer izgled).	

Poslušanje in gledanje

4.	5.	6.
1. Učenci ohranijo in razvijajo interes za poslušanje proze.		
1) Poslušajo učiteljevo pripovedovanje tistih proznih oblik, ki so bile po svojem nastanku namenje pripovedovanju. Besedilne podatke dopolnjujejo s svojimi predstavami, dogajanje povezujejo z lastnim izkustvenim in domišljijanskim svetom. Poslušajo in prepoznajo značilnosti ljudske pravljice ter jo razlikujejo od realistične pripovedi.	Poslušajo slovenske ljudske pravljice in prepoznajo njihove tipične značilnosti: tipično slovenske - pravljice osebe, - pravljice motive, - pravljice strukturo.	Poslušajo pravljice drugih narodov sveta in primerjajo njihove značilnosti z značilnostmi slovenskih ljudskih pravljic.

2) Poslušajo učiteljevo branje kratke pripovedne proze in proznih odlomkov iz berila, oblikujejo domišljjsko-čutne predstave književnih oseb, literarnega prostora in literarnega dogajanja. Sestavljajo besedilne pomene in besedilo vrednotijo. Po metodi dolgega branja doživijo skupaj vsaj dve besedili vsako leto (eno fantastično in eno realistično).		
2. Ohranijo in razvijajo interes za poslušanje poezije.		
1) Zaznavajo in doživljajo zvočnost pesmi ob poslušanju interpretativnega branja pesmi (branje sošolca, učiteljevo branje, poslušanje posnetka). Ob poslušanju doživljajo zvočnost pesmi ter jo povezujejo s podobami, ki tvorijo besedilno stvarnost.	2) Zaznavajo ritem pesmi ter razliko med hitrim in počasnim ritmom. Na menjave ritma se čustveno odzovejo.	
3) Zaznavajo rimo kot zvočni lik. Ponovijo rimane besede in ob tem že večje dele verzov.		Zaznavajo ritem pesmi in ga povezujejo z njeno sporočilnostjo. Prepoznajo menjavanje ritma v pesmi glede na spremembo razpoloženja. Ritem pesmi povezujejo z elementi zvočne opreme posnetka.
4) Zaznavajo in doživljajo besedilno stvarnost. Zaznavajo in doživljajo vidne in slušne sestavine pesemskih slik.	Zaznavajo in doživljajo vidne in slušne ter vonjavne, tipne in okusne sestavine pesemskih slik.	Zaznavajo in doživljajo pesemske slike, samostojno razdelijo besedilo na pesemske slike ter jih povezujejo s čustvenimi sestavinami besedila.
3. Razvijajo sposobnosti za sprejemanje, doživljanje in vrednotenje gledališke predstave.		
Ogledajo si vsaj po eno gledališko in vsaj po eno lutkovno predstavo v vsakem letu (lahko tudi na video posnetku). Gledališki dogodek primerjajo z branjem besedila.		Ogledajo si vsaj po eno gledališko predstavo v vsakem letu (lahko tudi na video posnetku).
Razlikujejo glavne in stranske osebe gledališke/lutkovne predstave in zaznavajo njihove lastnosti (čustvena stanja). Zaznavajo sestavine gledališke/lutkovne predstave (gledališče, gledalci, oder, igralci, dogajanje, začetek in konec predstave; lutke in vrste lutk).		Zaznavajo in doživljajo prvine gledališkega dogodka (igralci, vloga, luč, scena, kostumi, glasbena oprema).
4. Razvijajo sposobnost doživljanja radijske igre.		
Poslušajo radijsko igro, oblikujejo kompleksnejše domišljjsko-čutne predstave oseb na podlagi zaznavanja govora, posrednih oznak in zvočne opreme radijskega besedila. Dojemajo simboliko zvočne opreme govora.		
5. Razvijajo sposobnosti za sprejemanje, vrednotenje in doživljanje trivialnega in estetskega filma.		
Doživljajo trivialni in estetsko polnovredni film.		Doživljajo in razlikujejo trivialni in estetsko polnovredni film, opazujejo klišeiziranost trivialnega filma.

Pisanje

4.	5.	6.
1. Sposobnost identificiranja z eno izmed književnih oseb		
2. Književna oseba		
1) V pripovedih upovedijo svojo domišljjsko-čutno predstavo književnih oseb tako, da kopirajo prilastke in uporabijo primere.	Zapisujejo svoje domišljjsko-čutne predstave književnih oseb tako, da avtorjem podatkom dodajajo elemente iz svoje realne izkušnje in predstave iz drugih literarnih in filmskih svetov.	Podoba književne osebe upoveduje tudi s pomočjo posrednih besedilnih signalov.
2) Ustvarjajo svoje domišljjske svetove. Odločajo se, katere značajske lastnosti bodo prisodili svoji glavni književni osebi in na kak način, s katerimi besedilnimi signali bodo izbrano karakterno lastnost/čustveno stanje upovedili, da jih bo bralec zgodbe razumel.	V svojem literarnem svetu pišejo tudi o takih osebah, pri katerih je ena značajska lastnost v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (npr. negativna lastnost pri sicer pozitivni osebi). Značajske lastnosti izražajo tudi s posrednimi besedilnimi signali (z govorom osebe in z govorom drugih oseb o osebi).	
3) Pisno pripovedujejo zgodbo tudi z zornega kota tistih književnih oseb, s katerimi se ob spontanem branju ne identificirajo.		Pisno pripovedujejo zgodbo vsak z zornega kota druge književne osebe. Te zgodbe primerjajo. Tako začenjajo opaziti, da vidijo (doživljajo) književne osebe literarni svet vsaka na svoj način in ugotavljajo, kako to vpliva na potek literarnega dogajanja.
4) Zaznavajo rabo neknjižnih prvin v besedilu in jo povezujejo s književnimi osebam.	V pisni pripovedi uporabljajo neknjižne prvine in z njimi posreduje informacije o svoji književni osebi.	

3. Motivi za ravnanje književnih oseb (ali: zakaj kdo kaj stori)		
Pišejo zgodbe "kaj bi bilo, če bi jaz enkrat ..." in pripovedujejo zgodbo, v kateri glavna oseba ravna, kot sami nikoli ne bi. Na ta način ob branju literature zaznavajo in razumejo tudi tako ravnanje osebe, ki ni v skadu z ravnanjem, kot bi ga v sorodni situaciji izbrali sami.	Zapisujejo "manjkajoče dele zgodbe", če v besedilu ni zunanjih podatkov, ki bi pojasnjevali ravnanje književne osebe. Zapišejo (racionalno) razlago, dopolnijo literarni svet, predvidijo dele zgodbe, ki jih je avtor zamolčal, "pozabil" zapisati.	
4. Dogajalni prostor		
Pisno označujejo dogajalni prostor na podlagi avtorjevega opisa in lastnih domišljijških dopolnil.	Pri opisovanju domišljijško-čutne predstave dogajalnega prostora že upoštevajo omejitve, ki izhajajo iz zemljepisnega, zgodovinskega in drugega znanja.	
Napišejo besedilo, ki se dogaja na podobnem dogajalnem prostoru.	Ob branju zapisujejo podatke o dogajalnem prostoru na dogajalni trak. Nato opišejo ključne dogajalne prostore.	
5. Dogajalni čas		
Dogajalni čas v svoji pripovedi upovedujejo tako, da omenjajo predmete, okoliščine, značilne za "takratno obdobje".	Dogajalni čas so sposobni upovediti tudi s posrednimi besedilnimi podatki, npr. arhaizmi, t. j. omembami stvari, ki jih v današnjem svetu ni mogoče več najti.	Pišejo zgodbe, ki se dogajajo v prihodnosti, različno oddaljenih preteklostih in v časovno nedefiniranih fantastičnih svetovih.
6. Dogajanje		
Pišejo "premico dogajanja" in z njeno pomočjo spremljajo literarno dogajanje.		
Pišejo okvirno zgodbo.	Pišejo retrospektivno zgodbo. V skupini (npr. kot "podajanko") pišejo "roman" s pramenasto zgradbo.	Znajo zapisati obnovo literarnega dogajanja, tudi če to v literarnem delu, ki ga obnavljajo, ne teče čisto kronološko: - okvirna zgodba - pramenasta zgradba - retrospektivna zgradba.
7. Resničnost - fikcija		
Pišejo realistične, fantastične in nonsensne zgodbe - pri čemer izberejo ustrezen motivacijski sistem.		
8. Avtor - pripovedovalec		
Literarno besedilo pripovedujejo, kot bi ga pripovedovala zdaj glavna in potem ena izmed stranskih književnih oseb /v začetni fazi naj bosta osebi različnega spola/. Učenci tako spoznajo, da avtor in pripovedovalec v literaturi nista istovetna.		
9. Književne zvrsti in vrste		
9.1 POEZIJA		
1) Pišejo zvočno učinkovite kombinacije besed (onomatopoijske, zvočno slikanje) ter opisujejo doživljanje zanimivih zvočnih nizov.	1) Pišejo zvočno zanimive besede pisno izražajo doživljanje povezanosti pomena in zvoka.	
2) Tvorijo ritmično izrazita besedila po vzorcu.	2) Tvorijo besedila s hitrim in počasnim ritmom in upovedujejo različnost razpoloženja.	
3) Pišejo rimane verze.		
4) Likovno oblikujejo tematski besedni asocigram.	4) Razporejajo besede po papirju v likovno pesem.	4) Posnemajo likovnost "konkretnih" pesmi.
5) Pisno nizajo asociacije ob kaki opazni besedi.	5) Razvijajo asociativne sposobnosti ob pisnem odzivanju na prvine pripovedne, lirске in nonsensne poezije. Primerjajo asociacije ob ljudski in sodobni poeziji.	
6) Nizajo sopomenke in se zavedajo različne čustvene obarvanosti besede.	6) Tvorijo sopomenske nize in utemeljujejo njihovo rabo glede na čustvene plasti besedila.	
7) Po vzorcu ali samostojno tvorijo nove besede in pisno razlagajo lastno razumevanje tvorjenk v besedilu (pomaniševalnic).	7) Tvorijo zahtevnejše besede ter govorno razlagajo povezave s sporočilnostjo.	
8) Tvorijo primere in upovedujejo lastno razumevanje teh prvin besedila.	8) Tvorijo preprostejše metafore, ki temeljijo na podobnosti med členi. Upovedujejo lastno razumevanje metafor v besedilu.	8) Tvorijo metafore, ki temeljijo na podobnosti, ter preprostejše metafore, ki temeljijo na razmerjih med členi. Upovedujejo lastno razumevanje metafor v besedilu.

9) Tvorijo nenavadne besedne zveze. Besede naključno povezujejo, nizajo prilastke ob opazni besedi (tematskem jedru).	9) Tvorijo nenavadne besedne zveze ter na podlagi takih zvez tvorijo krajše besedilo. Samostojno tvorijo besedne zveze z ukrasnim pridevkom. Pojasnjujejo učinke teh prvin umetnostnega besedila.	9) Posnemajo skladnjo besedila (dolžina stavkov, ponavljanja večjih sklopov). Pojasnjujejo učinke teh prvin umetnostnega besedila.
	10) Upovedujejo razumevanje stalnih besednih zvez. Take zveze iz besedila dopolnjujejo z lastnimi primeri.	10) Upovedujejo razumevanje stalnih besednih zvez in lažjih primerov prenovitve klišeja. Samostojno prenavljajo stalne besedne zveze.
		11) Posebitve in nagovore uporabljajo v lastnih besedilih.
..	12) Pisno upovedujejo doživljanje besedilne stvarnosti (vidne in slušne ter vonjavne, tipne in okusne sestavine pesemskih slik). Tvorijo lastne besedilne slike po analogiji. Besedilo preoblikujejo (dopolnjujejo z novimi elementi, spreminjajo konec, lastnosti oseb, zaporedje dogodkov ipd.).	
13) Besedilo primerjajo z že znanimi besedili na isto temo. Strnjeno ali ustvarjalno povzemajo vsebino besedila. Tvorijo lastna besedila na podlagi osrednjih tem za posamezni razred.		

9.2 PROZA

1) Pravljica

- Ljudska pravljica

Pišejo pravljice. Pri tem uporabljajo naslednje strukturne elemente:

- formalni začetek pravljice,
- formalni konec pravljice,
- dvodelna, tridelna struktura,
- preteklik,
- prepovedi, zapovedi, prerokbe,
- pravljичno število,
- tipične pravljичne osebe, ustvarjene po principu kombinacije.

Pišejo "tipično slovenske pravljice", s tipično slovenskimi pravljичnimi motivi in tipično slovenskimi pravljичnimi osebami.

Obiščejo starejše ljudi v svojem kraju in zapišejo pravljice, ki so jih ti slišali kot učenci.

Pišejo okvime pravljice, pri tem posnemajo slog npr. arabskih pravljic in vanje vpletajo elemente, značilne zanjo.

Klasična umetna / avtorska pravljica

Pišejo pravljice, ki so oblikovane po vzoru klasičnih umetnih pravljic.

Pišejo živalske pravljice, pravljice, katerih glavni junaki so čudežna bitja, in pravljice, v katerih oživijo predmeti.

Pišejo narobe pravljice, kombinacije dveh pravljic, nadaljevanja pravljic.

Sodobna umetna / avtorska pravljica

Pišejo pravljice, ki so oblikovane po vzorcu sodobne umetne pravljice:

- dogajanje je razpeto med realni in fantastični svet.

2) Fantastična pripoved

Učenci pišejo (kot projekt) fantastično pripoved. Pri tem upoštevajo naslednje njene značilnosti:

- dogajanje na dveh ravninah: na realni in na fantastični,
- prehajanje iz realne v fantastično ravnilo je mogoče razložiti z razlogi, ki veljajo v realnem svetu,
- v fantastičnem svetu veljajo zakoni otrokovih želja,
- pripoved se zaključi s povratkom v realni svet. Tudi ta povratek je pojasnjen z v realnosti veljavnimi razlogi.

3) Nadrealno-komična pripoved

Pišejo pripovedi po vzorcu nadrealno-komične pripovedi. Pri tem upoštevajo pravila, da gre za dogajanje, umeščeno na eni sami dogajalni ravni in da je prevladujoča značilnost tega tipa pripovedi nonsens, torej motiv "narobe svet"

4) Realistična kratka pripovedna proza

Pišejo realistične zgodbe, v katerih veljajo zakonitosti realnega sveta in v katerih je dogajanje povezano v trden vzročno-posledični sistem.

Pišejo realistične zgodbe, v katerih so glavne književne osebe učenci, ki se zapletajo v dogodivščine, ki se otrokom v vsakdanjem svetu ne dogajajo.

Pišejo zgodbe, v katerih glavni junaki - učenci rešujejo probleme, pri katerih so odrasli odpovedali.

Obiščejo starejše ljudi v svojem kraju in zapišejo njihove resnične zgodbe iz preteklosti.

5) Realistična povest in realistični roman s tematiko iz vsakdanjega življenja; pustolovska povest, pustolovski roman, kriminalna povest, kriminalni roman

Pišejo z zakoni trivialnega romana omejena pustolovska, kriminalna ali znanstvenofantastična besedila (v skupinah ali kot podajanko).

Dramatika

1) Dramatizirajo prozno besedilo. Rišejo osnutke lutk in scene.	1) Dramatizirajo prozno besedilo. Upoštevajo posebnosti dramatike ter pripravijo predlogo za uprizoritev v razrednem gledališču. Samostojno ali v skupini oblikujejo skice za sceno in kostume.
	Pišejo predlogo za radijsko igrjo in si zapisujejo osnutke za zvočno kuliso.
	2) Opisujejo zgradbo dramskih besedil. Pisno označujejo lastnosti in ravnanje dramskih oseb. Opišejo dogajalni prostor in glavne prvine besedilne stvarnosti. Pisno povzamejo potek dramskega dogajanja in besedilo ovrednotijo.

Govorjenje

4.	5.	6.
1. Učenci upovedujejo svoje domišljijske svetove in pri tem: - razvijajo domišljijsko-čutne predstavnostne zmožnosti, - razvijajo motivacije za literarnoestetska doživetja, - poglobljajo literarnoestetska doživetja, - posredno izražajo svoja literarnoestetska doživetja.		
2. Pripovedujejo o svojih realnih in estetskih izkušnjah. - Učenci se čustveno pripravijo na ustvarjalni dialog z literarnim besedilom. - Spomnijo se ustreznih dogodkov iz svojega življenja in čustev, ki so jih spremljala. - Upovedujejo analogije k literarnim motivom in se tako bližajo literarni temi.		
3.1 Proza Ohranjajo in razvijajo interes za pripovedovanje literature. Pripovedujejo ljudsko prozo, pri čemer razvijajo lastnosti zanimivega, doživetega, na naslovnika usmerjenega pripovedovanja.		
3.2 Poezija Tvorijo zvočno učinkovite kombinacije besed (onomatopoijske, zvočno slikanje). Zvočnost povezujejo s predstavami, ki jih vzbujajo zanimivi zvočni nizi.		Izgovarjajo zvočno zanimive besede in opazujejo povezanost zvočne oblikovanosti in pomena besede.
3.3 Razredno gledališče Samostojno berejo vloge iz besedila, razčlenjenega na več prizorov. Poiščejo primeren glas za osebo, ki jo predstavljajo. Dramski prizor opremijo s sceno, glasbeno spremljavo, kostumi. Dramatizirajo. Zamenjujejo vloge in opazujejo besedilno stvarnost z zornih kotov književne osebe, s katero se prvotno niso identificirali. Projektno delo: pripravijo odsko postavitev mladinske gledališke igre po skupinah. (Npr.: vsaka skupina eno dejanje ali vse skupine postavitev iste enodejanke).		
Neposredno po branju dramskega besedila oziroma ogledu gledališke/lutkovne predstave oziroma poslušanju radijske igre opisujejo svoje doživljanje elementov besedila/uprizoritve.		Opisujejo zgradbo dramskega besedila oziroma gledališkega dogodka.
Dramske prizore iz berila uprizarjajo v obliki namiznega gledališča.		
Fantastična prozna besedila preoblikujejo v dramsko besedilo. Izdelajo lutke. Dramatizirajo.		
3.4 Radijska igra		
Prozna besedila iz berila zapišejo v obliki snemalne knjige za radijsko igrjo. V skupinah posnamejo na magnetofonski trak.		Projektno delo: pripravijo, oblikujejo, po možnosti pa tudi posnamejo radijsko igrjo.

Izobraževalni cilji

— Učenci razumejo in pravilno uporabljajo naslednje strokovne izraze:

ritem	lirsko, pripovedno, dramsko besedilo	poosebitev
zvočno slikanje	ritem (hitri, počasni)	ukrasni pridevek
književna oseba - glavna	pesniški jezik	primera
književna oseba - stranska	sopomenka	stalna besedna zveza
radijska igra	besedna zveza	igralec, vloga
recitacija, deklamacija	sodobna umetna pravljica	umetniško besedilo, trivialno besedilo
tema	živalska pravljica	kriminalka
narodna/ljudska pesem	književna oseba (glavna, stranska)	pustolovska zgodba
ljudska pravljica	dogajalni prostor	strip
	dogajalni čas	
gledališka, lutkovna predstava	fantastična pripoved	mladinska povest, mladinski roman
risani film	dejanje, prizor	trivialna mladinska povest, trivialni mladinski roman
televizijska igra, nadaljevanka	režiser, scena, kostumi	umetniški film, filmska kriminalka, pustolovski film

Predlagana besedila za uresničevanje ciljev

Pesništvo

Košuta M.: Morda tudi žabice, Zaseda za medveda,	Pleši, pleši, črni kos, ljudska,	Grafenauer N.: Poezija, Ušesa
Bor M.: Pesem o zvezdi, Zajček suhi,	Krakar L.: Češnja v belem,	Filipič F.: Vse je drugače
Lainšček F.: Klic v sili, Ledene rože,	Kunčič M.: Markova ladja,	Novak B. A.: Prebesedimo ..., Zzzbudilka, Vogali besede hiša,
Snoj J.: Veronika gre na ples, Ptčica pa-pa,	Vegri S.: Prijatelj,	Zajc D.: Numizmatiki,
Štampe Žmavc B.: Špela čarovnica, Nadobudna budnica,	Pavček T.: Vesoljec,	Šoster Olmer K.: Mrož,
Forstnerič F.: Dedkova slika,	Kovič K.: Kočija,	Forstnerič F.: Hitra pesem,
Pavček T.: Kaj vse je tata,	Župančič O.: Breza in hrast,	Pavček T.: Junak,
Grafenauer N.: Krokodili.	Grafenauer N.: Nebotičniki, Peki,	Desetnica, ljudska,
	Slon Misbaba,	Župančič O.: Na jurjevo, Barčica,
	Dekleva M.: Mehke snežinkaste pesniške race,	Murn J.: Pesem,
	Snoj J.: Kje pesem prebiva,	Krakar L.: Jesen,
	Zajc D.: Vrata.	Minatti I.: Pesem.

Prozna besedila

Bevk F.: Lukec in njegov škorec,	Prežihov Voranc: Prvo pismo,	Ingolič A.: Tajno društvo PGC,
Suhodolčan L.: Levi in desni klovn,	Frančič F.: Skarabeji in otroška srca,	Pregl S.: Geniji v kratkih hlačah, Geniji v dolgih hlačah, Če bi in če ne bi,
Koren M.: Protideževna juha,	Mate M.: Babica v supergah,	Levstik F.: Martin Krpan,
Kovač P.: Vezalkine sanje,	Mal V.: Sreča na vrvi + FILM,	Finžgar F. S.: Gospod Hudournik,
Makarovič S.: Kam pa kam, kosovirja,	Pregl S.: Priročnik za klatenje, Odprava zelenega zmaja,	Dolar B.: Detektivi na jeklenih konjičkih,
Pečjak V.: Drečjek in trije Marsovečki,	Milčinski F.: Butalci,	Milčinski F.: Pravljice (Desetnica),
Vandot J.: Kekec + FILM,	Makarovič S.: Coprnica Zofka,	Bevk F.: Pastirci,

GRADIVO

Seliškar T.: <i>Mule,</i>	Kovač P.: <i>Urške so brez napake,</i>	Zidar P.: <i>Kukavičji Mihec + FILM,</i>
Trdina J.: <i>Vile,</i>	Goljevšček A.: <i>Čudozgodbe,</i>	Dolenc M.: <i>Strupena Brigita,</i>
Rozman S.: <i>Čudežni pisalni strojček,</i>	Jurca B.: <i>Uhač in njegova družina,</i>	Novak B.: <i>Zelena pošast, Zaljubljeni vampir, Super Špon,</i>
Štampe-Žmavc B.: <i>Ure kralja Mina,</i> <i>Popravljalnica igrač,</i>	Suhodolčan L.: <i>Na večerji s krokodilom,</i> <i>Rumena podmornica,</i> <i>Stopinje po zraku,</i>	Zupan D.: <i>Trije dnevi Drekca Pekca in Pukca Smukca,</i> <i>Tri skrivnosti Drekca Pekca in Pukca Smukca,</i> <i>Tri noči Drekca Pekca in Pukca Smukca,</i>
Frančič F.: <i>Ulica svobode,</i>	Jurca B.: <i>Vohljači in prepovedane skrivnosti,</i>	Wrightson P.: <i>Strahec,</i>
Nöstlinger C.: <i>Požvižgamo se na kumaričnega kralja,</i>	Dahl R.: <i>Čarovnice,</i>	Kästner E.: <i>Dvojčici,</i> <i>Emil in detektivi,</i> <i>Leteča učilnica,</i>
Baum L.: <i>Čarovnik iz Oza,</i>	Mamka Bršljanka, <i>Svetovne ljudske pripovedi,</i>	Lindgren A.: <i>Detektivski mojster Boloomkvist,</i> <i>Brata Levjesrčna,</i>
Sempe-Gosciny: <i>Nikec,</i>	Lowry L.: <i>Anastazija Krupnik,</i>	Swift J.: <i>Guliver med pritlikavci,</i>
Rodari G.: <i>Če dedek ne zna pripovedovati pravljic,</i>	Travers P. L.: <i>Mary Poppins,</i>	Lamb C. in M.: <i>Pripovedke iz Shakespeara,</i>
Carrol L.: <i>Aličine dogodivščine,</i>	Horvat J.: <i>Waitapu,</i>	Twain M.: <i>Prigode Toma Sawyerja,</i>
Lindgren A.: <i>Ronja,</i>	Andersen H. Ch.: <i>Mala morska deklica + FILM,</i>	Andersen H. C.: <i>Deklica z vžigalicami,</i> <i>Cesarjeva nova oblačila,</i>
Andersen H. Ch.: <i>Snežna kraljica,</i>	Blyton E.: <i>Pet prijatelj (tri dela) ali</i> <i>Skrivnosti (tri dela),</i>	<i>Tisoč in ena noč + FILM,</i>
Nöstlinger C.: <i>Zgodbe o Francu,</i>	Brezina T.: <i>Zmaj straši opolnoči,</i> <i>Fantom na šoli,</i> <i>Ura v stolpu bije trinajst,</i>	Mehs G.: <i>Nedeljka,</i>
Ende M.: <i>Čarobni napoj.</i>	Bahdaj A.: <i>Pozor, črna marela.</i>	Wilde O.: <i>Srečni kraljevič in druge pravljice.</i>

Dramska besedila

Rudolf F.: <i>Vrabc Živžav najde prijatelja,</i>	Golia P.: <i>Jurček,</i>	Ingolič A.: <i>Tajno društvo PGC,</i>
Novak B. A.: <i>V ozvezdju Postelje,</i>	Goljevšček A.: <i>Če zmaj požre mamo,</i>	Bevk F.: <i>Bedak Pavlek,</i>
Žmavc J.: <i>Domača naloga,</i>	Dekleva M.: <i>Magnetni deček,</i> <i>Sanje o govoreči češnji,</i>	Petan Ž.: <i>Starši naprodaj,</i>
Košuta M.: <i>Vitez na obisku,</i>	Novak B. A.: <i>Prizori iz življenja stvari,</i>	Dekleva M.: <i>Lenča Flenča.</i>
Pečjak V.: <i>Drejček in trije Marsovečki.</i>	Petan Ž.: <i>Poslednja volja Njegovega Veličanstva.</i>	

Didaktična navodila za uresničevanje učnega načrta

Pri predmetu slovenščina učenci sprejemajo (poslušajo, berejo), tvorijo (govorijo, pišejo) in razčlenjujejo svoji starosti, sporazumevalnim in spoznavnim/domišljijским zmožnostim ter izkušnjam ustrezna neumetnostna in umetnostna besedila; tako dejavno razvijajo svoje

sporazumevalne, spoznavne in ustvarjalne zmožnosti ter si uzaveščajo temeljne razlike v sprejemanju, tvorjenju in zgradbi neumetnostnih in umetnostnih besedil.

Izhodišče pouka pri predmetu slovenščina je torej neumetnostno ali umetnostno besedilo (delu z neumetnostnim besedilom je namenjenih 60 % ur predmeta, delu z umetnostnim besedilom pa 40 %). Ker se neumetnostna besedila sprejemajo, tvorijo in razčlenjujejo drugače kot umetnostna in ker želimo učitelje opozoriti na drugačno delo z njimi, so cilji pri obravnavi neumetnostnih in umetnostnih besedil navedeni ločeno.

1 Pri obravnavi neumetnostnih besedil se predmet povezuje z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri drugih predmetih (saj učenci govorijo/pišejo prikazovalna besedila o sebi in svojem družbenem oz. naravnem okolju ter poslušajo/berejo in razčlenjujejo prikazovalna stvarna besedila — npr. poljudnoznanstvena, ob tem pa tudi nebesedne dele teh besedil, kot so tabele, grafikoni ipd.), vsebuje pa tudi prvine t. i. medijske vzgoje (učenci namreč poslušajo in berejo propagandna medijska besedila).

Prevladujoča oblika dela je delo v dvojicah in manjših skupinah. Učenci razvijajo sposobnosti in znanje ob aktivnih oblikah učenja, kot so sodelovalno učenje, učenje z odkrivanjem in problemsko učenje; tako dejavno razvijajo svojo zmožnost za dvogovorno sporazumevanje (npr. razpravljajo o problemu, usklajujejo mnenja, oblikujejo skupno mnenje, ga predstavijo drugim in ga zagovarjajo), ki jo nadgrajujejo z načrtnim in vodenim dvogovornim sporazumevanjem v uradnih govornih položajih (npr. z igro vlog, posnemanjem zapisanih besedil ipd.).

Učenci se usposablajo tudi za sprejemanje in tvorjenje ustnih in pisnih neumetnostnih besedil. Pri poslušanju/branju se navajajo na razmišljujoče in kritično sprejemanje besedil ter na utemeljevanje svojega mnenja o besedilu, pri govorjenju/pisanju pa na to, da je tvorjenje besedila načrtovano dejanje, pri katerem je treba upoštevati naslovnik ter obvladati temo, o kateri se govori/piše, in poimenovalne možnosti ter zakonitosti jezika, s katerim se naslovniku kaj sporoča.

Ker je zmožnost sprejemanja in tvorjenja besedila odvisna od jezikovne zmožnosti, učenci z lastno dejavnostjo (ne pa z opisovanjem abstraktnega jezikovnega sistema oz. z navajanjem slovničnih/pravorečnih/pravopisnih ipd. pravil) razvijajo svojo pragmatično, slovarsko, slovnično, pravorečno in pravopisno zmožnost ter odpravljajo najpogostejše slogovne, poimenovalne, slovnične, govorne in pisne napake.

Učenci v vodenih pogovorih razmišljajo o duševnostnih in družbenih vidikih jezika (npr. o prednostih maternega jezika pred drugimi jeziki, o položaju slovenskega jezika in drugih jezikov v R Sloveniji in drugod, o pokrajinski razčlenjenosti slovenskega jezika ter o okoliščinah rabe knjižnega in neknjižnega jezika ipd.). Ob obravnavi zapisanih besedil pa začnejo opazovati tudi jezikovno zgradbo besedila, in sicer tako, da v besedilu najdejo opisano oz. z jezikoslovnim izrazom poimenovano jezikovno prvine, ji določijo vlogo/pomen/stilno vrednost/obliko ipd., jo uvrstijo v določeno kategorijo ter utemeljijo svojo uvrstitev.

Razmerje med sporazumevalnimi dejavnostmi

Pri obravnavi neumetnostnih besedil so zastopane vse štiri sporazumevalne dejavnosti — pri delu v šoli zlasti poslušanje in govorjenje (saj je temeljna oblika dela sodelovalno učenje), deloma tudi branje kot izhodišče za ustno pomensko, pragmatično, vrednotenjsko in jezikovno razčlenjevanje besedil. Pri domačem delu pa prevladujeta branje in zlasti pisanje (z dejavnostmi pred in med pisanjem osnutka ter po njem, s prepisovanjem popravljenega besedila), tudi kot priprava na govorni nastop.

Obravnava neumetnostnih besedil v šoli zajema naslednje faze:

1) napoved vrste in teme besedila, ki ga bodo poslušali (in gledali) oz. brali; temu sledi pogovor o učenčevih pričakovanjih, izkušnjah ipd. ob napovedani vrsti in temi besedila;

2) vsaj dvakratno poslušanje (in gledanje) oz. branje besedila; med prvim poslušanjem/branjem so pozorni predvsem na vsebino, med drugim pa že prepoznajajo bistvene od nebitvenih podatkov, ključne besede ipd., in sicer tako, da si jih (ob učiteljevi pomoči) zapišejo, poudarjajo, izpišejo ipd.;

3) drugemu poslušanju/branju sledi pogovor o tem, kar so poslušali/prebrali, npr. o vrsti, temi in vsebini besedila ter o tvorcu in naslovniku, besedilo vrednotijo in svoje mnenje utemeljijo, pripovedujejo o svojih izkušnjah ipd. — torej poslušano/prebrano besedilo razčlenijo pomensko, pragmatično in vrednotenjsko, zapisano besedilo pa tudi jezikovno;

4) pogovoru o poslušanem/prebranem besedilu sledi tvorjenje podobnega besedila, bodisi kot govorni nastop bodisi kot pisanje besedila iste vrste ali z isto/podobno temo — to dejavnost učenci nadaljujejo/dopolnijo doma.

2 Obravnava umetnostnih besedil tudi v drugem triletju osnovne šole temelji na komunikacijskem modelu literarne vzgoje. Njen glavni cilj je usmerjen v ohranjanje učenčevih interesov za branje in poslušanje literature ter v razvijanje sposobnosti ustvarjalnega dialoga z literarnim besedilom.

Ker prihaja pri otrokovem bralnem razvoju med osmim in dvanajstim letom zelo pogosto do nastanka individualnih literarnih interesov, usmerjenih v prozno literaturo z napeto (pogosto kriminalno, pustolovsko) zgodbo, se kaže smotno uvrščati tovrstna besedila, tako leposlovna kot polliterarna in trivialna, tudi v šolsko literarno vzgojo. Ob tem v drugem triletju sistematično gojimo in razvijamo tudi otrokov interes za fantastično literaturo: ljudsko pravljico, avtorsko pravljico in fantastično pripoved, ter otroke spodbujamo h kreativnemu poustvarjanju literature in k ustvarjanju lastnih domišljijskih svetov.

Posebno skrbno oblikujemo v drugem triletju otrokova srečanja s poezijo, saj se sicer utegne zgoditi, da se interes zanj utopi v otrokovi, za to obdobje značilni usmerjenosti v napeto fabulo. Šolsko branje poezije (in literarna vzgoja sploh) mora ostati *osredinjeno na učenca*, kar pomeni, da je najpomembnejša učiteljeva naloga posredovati/ohraniti otrokovo prepričanje, da se človek v literaturi srečuje predvsem/tudi s samim seboj. Prav spoznanje, da je v literaturi mogoče najti košček sebe, svojega sveta, svojih misli, svojih želja je namreč najmočnejša motivacija za branje leposlovja sploh.

Literarna vzgoja, osredinjena na učenca, se uresničuje z naslednjimi didaktičnimi koraki:

1. V fazi motivacije za branje literature pripravljamo učence na srečanje z literarnim svetom tako, da jih spodbujamo k pripovedovanju o njihovih izkušnjah, o tistih vsebinah njihovega spomina, ki so povezane s temo literarnega besedila. Na ta način namreč učenci zdrsejo v razpoloženje, analogno tistemu, ki ga bodo srečali v literarnem besedilu. Ali drugače rečeno: ker bodo za srečanje z literaturo pripravili ustrezna pričakovanja, je velika možnost, da se bodo v literarnem besedilu srečali s samim seboj.

2. Tako motivirani učenci zlahka najdejo t. i. *vrata za identifikacijo*, tisti del besedila, ki predstavlja polje enakosti/podobnosti med njimi in za identifikacijo izbrano književno osebo. Preko mehanizma identifikacije se učenec v mislih preseli v književno osebo in potopljen vanjo domišljijsko-čutno doživlja literarni svet in dogajanje v njem, intenzivno, kot bi se zgodba dogajala njemu samemu.

3. V drugem triletju je učenčevo sposobnost doživljanja v literaturi upovedene stvarnosti mogoče spodbuditi tudi k zaznavanju literarnega dogajanja z zornih kotov tistih književnih oseb, s katerimi se sicer ne identificira. Na ta način učenci polneje zaznavajo vzroke, ki poganjajo literarno dogajanje. Razvita sposobnost opazovanja literarnega sveta z zornega kota neidentifikacijske figure usposablja otroka, da vidi tudi svoje realne življenjske položaje s perspektive drugih udeležencev in ne le s svojega (torej egocentričnega) zornega kota. Na ta način učenec v realnem življenju presega egocentrizem, ob branju literature pa se seveda povečuje tudi njegova zmožnost zaznavanja enakosti med realno izkušnjo in literarnim svetom (= *vrata za identifikacijo*).

4. Ob učenčevem srečevanju z literaturo učitelj nikakor ne sme spregledati dejstva, da besedilnega pomena literarnega besedila ne more sestaviti namesto otroka nihče drug. Upoštevaajoč to načelo mora učitelj učencem (vsakemu učencu) dovoliti, da si na mestih, kjer mu avtor ne pojasni dovolj nazorno vzrokov (motivov) za ravnanje književnih oseb, sam izmisli tiste dele zgodbe, ki se mu zdijo verjetna razlaga za to, *zakaj kdo* v besedilu *kaj stori*. Tako iz lastne izkušnje izpeljano razlaganje vzrokov za literarno dogajanje je namreč pogojeno s trenutno aktualno stopnjo učenčevega bralnega razvoja — in ga ni mogoče nadomestiti z učiteljevim (z vidika odraslega pravilnejšim) pojasnjevanjem, ne da bi pri tem zatrli učenčev interes za branje literature.

Razmerje med sporazumevalnimi dejavnostmi

1. Učenci ob srečevanju z literarnim besedilom razvijajo vse štiri komunikacijske dejavnosti. Branje in poslušanje ter pisanje in govorjenje se v okviru vsake učne enote prepletajo in so usmerjeni k istim ciljem. Tako lahko učenci v fazi motivacije — torej priprave na branje npr. Tomšičeve zgodbe *Strašno strašni strah* drug drugemu v dvojicah ali po skupinah *pripovedujejo*, kdaj so se sami nazadnje »strašno« ustrašili, lahko *pišejo* asociogram na temo strah, lahko pa jim pripravimo pristno doživetje (npr. skrivaj počimo balon), učence ustrašimo in se nato z njimi *pogovarjamo* o strahu, o tem, kako se ga občuti in o tem, koga je kdaj česa strah.

V fazi prvega stika z besedilom se držimo pravila, da učencem prozo in dramatiko pripovedujemo, pesem pa recitiramo (zato, da si učenci najprej potešijo svojo radovednost za zgodbo in zato, ker je pripovedovanje sugestivnejše od branja) in jo nato še preberemo. Sledi individualno branje učencev.

Tudi v fazi interpretacije, vrednotenja izbiramo literarnemu besedilu ustrezno dejavnost oz. ustrezne dejavnosti. Metodo pogovora kombiniramo z metodo usmerjenega tihega branja, npr. iskanja tistih delov besedila, ki so jih učenci prezrli in ki utemeljujejo, dokazujejo, *zakaj* je neki predlagani pomen besedila verjetno pravi in *zakaj* drugi ni. Lahko pa uporabimo igro vlog ali metodo glasnega branja delov besedila, da bi npr. z glasovnim oblikovanjem govora književne osebe izluščili njeno razpoloženje ali postavili hipoteze o njenem značaju.

V fazi poglobljanja doživetja govorno in pisno, s pomočjo risbe ali dramatizacije, učenci poustvarjajo literarno besedilo, ustvarjajo svoje, literarnemu besedilu analogne domišljjske svetove ali nadgrajujejo tistega, s katerim so se srečali ob branju besedila.

Skratka, učiteljeva odločitev o tem, katero dejavnost bo izbral za približevanje k ciljem literarne vzgoje, je odvisna od literarnega besedila ter od njegove presoje interesov in nagnjenj njegovih učencev. Velja le splošna usmeritev, da so vse štiri komunikacijske dejavnosti med seboj uravnotežene (proti koncu triletnja seveda narašča delež otrokovega samostojnega tihega branja literature — tako v šoli kot tudi izven nje) in to, da pisanje in govorjenje nista cilj literarnega pouka, ampak metodi (sredstvi), ki naj podpirata literarnoestetsko doživetje in ga poglobljata. (Kar npr. pomeni, da učenci ne pišejo podajanke, pustolovski roman zato, da bi se usposobili za poklic pisatelja trivialne literature, ampak zato, da bi spoznali klišeiziranost tega literarnega žanra.)

2. Podobno razmerje velja tudi za odnos literarnega znanja in literarnoestetskega doživetja. Učenci v drugem triletnju že nabirajo literarno znanje (gl. seznam v pogl. izobraževalni cilji), vendar to ni namenjeno samo sebi, ampak podpira otrokovo doživljanje literature. Posebej je treba poudariti, da učenci literarnega znanja v drugem triletnju ne priključujejo v spomin na ravni reprodukcije (torej jih učitelj po tem znanju ne »sprašuje«), ampak na ravni ustvarjanja svojih domišljjskih svetov. Pišejo npr. fantastično pripoved ali basen v prozi. Po strukturiranosti njihovega domišljjskega sveta je nato mogoče videti, katere značilnosti literarne vrste so ob branju tovrstnega leposlovja opazili, in to, na kaj jih je treba še opozoriti, ko bodo **TO** literarno vrsto srečali prihodnjič. Učenci torej spoznavajo literaturo in njene zakonitosti (npr. katere so značilnosti pravljice, fantastične pripovedi, pustolovske zgodbe, basni) zato, da bi pravljice, fantastične pripovedi ..., intenzivneje doživeli, in zato, da bi bilo njihovo branje zanje kar najprijetnejše doživetje.